

Sein und Zeit

Samuel IJsseling

◆ bytový seminář, česky | německy, vznik: 25. 1. 1982

◆ private seminar, Czech | German, origin: 25. 1. 1982

Sein und Zeit [1982]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1982-01-25 Samuel IJsseling – Sein und Zeit (1) [LVH288VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Eins, zwei, drei. Ich möchte Sie herzlich willkommen heißen. Wir sind äußerst dankbar und froh, dass Sie hier sind, dass wir auch nach dem entsetzlichen Akt unserer Behörden jetzt wieder weitergehen können, auch mit einem Vortrag aus Ausland. Wir sind sehr froh und ich bitte Sie Ihrem Vortrag.

Hejdánek: Liebe Freunde, Entschuldigung, dass ich Ihre Sprache nicht spreche.

Jiný hlas: Milí přátelé, omlouvám se, že nemluvím vašim jazykem.

Hejdánek: Aber ich bin auch sehr froh, hier inmitten unter euch zu sein, besonders auch, weil ich doch historische Gründe habe, weil ich persönlich mit Patočka befreundet gewesen bin, und das ist für mich auch ein Grund, um auch in das Kader dieser Freundschaft auch diese Beziehungen zwischen Löwen und Prag fortzusetzen.

Jiný hlas: Ale jsem také moc rád, že jsem tady uprostřed vás, a mám pro to taky osobní důvody, protože jsem se osobně znal s profesorem Patočkou a rád bych v těchto přátelských vztazích mezi Lovaní a Prahou pokračoval.

Hejdánek: Ich möchte heute Abend für ihn etwas sagen über die Grundstruktur von *Sein und Zeit*. *Sein und Zeit*, ein Werk von Martin Heidegger, das in 1928 und das dem Denken Europas in einer bestimmten Weise doch eine Richtung gegeben hat.

Jiný hlas: Rád bych dnes večer řekl něco o základní struktuře spisu *Bytí a čas*. *Bytí a čas*, které vyšlo v roce 1928, od Martina Heideggera. A tento spis dal v jistém smyslu směr evropskému myšlení.

Hejdánek: Nun, *Sein und Zeit* ist vielmal interpretiert worden. Es gibt schon eine Geschichte der Interpretation. Erstens kann man sagen, dass *Sein und Zeit* auf eine existenzialistische Weise interpretiert worden ist. Und es ist auch wahr, dass *Sein und Zeit* auch einen großen Einfluss gehabt hat auf die Entstehung des Existenzialismus. Aber andererseits ist es auch schon, dass das Existenzialismus schon existierte und dass auch das der Rahmen gewesen ist, worin *Sein und Zeit* verstanden geworden ist. Rahmen... wie nennt man das?

Jiný hlas: Je to spis, který byl mnohokrát interpretován. Máme již celou historii interpretace tohoto spisu. Nejdříve můžeme říci, že byl spis interpretován existencialistickým způsobem. A je pravda, že tento spis měl velký vliv na vznik existencialismu. Ale na druhé straně je pravda, že existencialismus existoval, a to byl ten rámeček...

Hejdánek: Rahmen, *Rahmen*.

Jiný hlas: V tomto rámci se to porozumění odehrálo. Chce se říci, že Heidegger to nezaložil.

Hejdánek: Diese existenzialistische Interpretation von *Sein und Zeit*, die hat *Sein und Zeit* interpretiert als eine mehr oder weniger als eine *philosophische Anthropologie*.

Jiný hlas: Tento přístup onen spis vykládá jako druh *filosofické antropologie*.

Hejdánek: Und das ist nicht ganz falsch, aber andererseits ist das doch sehr einseitig. Weil man in die existenzialistische Interpretation hat man eines der Grundwörter – und ich werde das noch auslegen – aber das Wort *Dasein*, das ist ein Grundwort in *Sein und Zeit*, hat man sofort interpretiert als menschliche Existenz.

Jiný hlas: Není to sice falešné, ale jednostranné. Existencialisté totiž základní slovo spisu, *Dasein*, v češtině překládáme pobyt, pochopili jako pobyt lidský, jako lidskou existenci.

Hejdánek: Heute kann man wohl sagen, dass man *Sein und Zeit* in einer ganz anderen Weise interpretiert. Und das hat seinen Grund darin, auch dass die letzte Zeit sind einige Schriften von Heidegger veröffentlicht, die gleichzeitig mit *Sein und Zeit* geschrieben sind. Das sind besonders die Vorlesungen, die Heidegger gehalten hat an die Universität von Marburg und die nun in einer Gesamtausgabe herausgegeben sind. Und dann sieht man sofort, dass die eigentliche Frage von *Sein und Zeit* doch immer ist die Frage nach dem Sein. Und auch heute für die unbefangene Leser, die nicht aus

dem existenzialistischen Rahmen kommt, sieht sofort eigentlich, dass es um die Frage nach dem Sein geht. Heidegger hat öfters gesagt, auch in *Sein und Zeit*, auch in andere Schriften: das Sein ist das echte und einzige Thema der *philosophie*.

Jiný hlas: Dnes můžeme říci, že se tento spis vykládá zcela jiným způsobem. A to má důvod v tom, že nyní byly zveřejněny některé Heideggerovy spisy, které byly psány současně se spisem *Bytí a čas*. Jsou to takzvané marburské přednášky, které nyní vyšly v sebraných Heideggerových spisech. A z těchto spisů je možné nahlédnout, že základním tématem spisu *Bytí a čas* je otázka po bytí. To vidí dnes každý čtenář, který není zaujat tím existencialistickým východiskem. Vícekrát to řekl Heidegger i ve spisu *Bytí a čas* i v jiných spisech, že bytí je tím základním tématem.

Hejdánek: Nun ist es für uns, auch heute Abend, das wichtigste zu verstehen, was Heidegger eigentlich fragt, wenn er nach dem Sein fragt. Das erste, was ich dann sagen muss, ist das Sein ist für Heidegger immer ein Geschehen, ein Ereignis. Das Wort Sein ist kein Substantivum, aber erstens ein Verbum. Und deshalb ist Sprechen über das Sein ist schon gefährlich oder irreführend, weil man, wenn man das Sein sagt, dann versteht man das schon als ein Substantivum. Aber man kann natürlich auch zum Beispiel sprechen über das Laufen, das Gehen oder das Essen. Und so kann man auch sprechen über das Sein, aber dann bleibt das immer ein Verbum. Sein geschieht und geschieht, wenn und nur wenn Seiendes ist.

Jiný hlas: A je proto pro nás dnes večer v základu důležité vědět, co tím Heidegger míní, když se ptá po bytí. Bytí je pro Heideggera vždy dění, událost, *Ereignis*. Je to sloveso, a nikoli podstatné jméno. Když se řekne bytí, to bytí, je to poněkud zavádějící a nebezpečné, protože v tom případě mu rozumíme jako podstatnému jménu. Jako můžeme mluvit o chození, jedení, tak můžeme v tomto smyslu mluvit i o bytí, které máme na mysli, to být jako běžet. Je to vlastně slovesné podstatné jméno. Bytí se děje, a děje se jen tehdy, pokud jest jsoucno. Pokud jsoucno jest.

Hejdánek: Wenn ein Seiendes ist.

Jiný hlas: Když jest nějaké jsoucno. Ale ne to bytí.

Hejdánek: *Ich werde einige Beispiele geben.*

Jiný hlas: Uvedu některé příklady.

Hejdánek: Zum Beispiel, wenn ich meine Existenz vollziehe, dann dort und nur dort geschieht das Sein.

Anderes Beispiel: wenn wir hier heute Abend zusammen sind und dann einander verstehen und miteinander sprechen, hier geschieht das Sein.

Jiný hlas: Například když vykonávám svou existenci, právě tam se děje bytí. Když jsme tady dnes večer spolu a navzájem si rozumíme a mluvíme spolu, i zde se děje bytí.

Hejdánek: Für Heidegger ist die Frage dann, was ist genau das Geschehen, was hier und nun geschieht.

Jiný hlas: Tohleto dění, to je to, po čem se Heidegger táže, to, co se tady děje.

Hejdánek: Also, das ist nur ein Beispiel, das erste Beispiel: also, wenn der Mensch seine Existenz vollzieht, dort geschieht das Sein.

Jiný hlas: Když člověk vykonává svou existenci, v tom opakujeme ten případ, děje se bytí.

Hejdánek: Und aber auch kann man sagen, auch wenn ein Seiendes ist, zum Beispiel dieser Apparat oder dieser Vortrag oder was dann auch, das ist immer ein Seiendes. Und das Seiende ist. Und dann wird Heidegger fragen, was das bedeutet, wenn wir sagen: das ist.

Jiný hlas: Také můžeme říci, že když jest nějaké jsoucno, například tento aparát nebo tato přednáška, je to vždycky nějaké jsoucno. A jsoucno jest. A Heidegger se právě táže, co to znamená, když říkáme: to jest. To je ten aparát, jsoucno jest.

Hejdánek: Ein Schritt weiter. Wenn ich habe gesagt: das Sein ist ein Geschehen, geschieht, wenn Seiendes ist, und das Sein geschieht erstens in Menschsein.

Jiný hlas: Zaprvé, řekli jsme, že se bytí děje v lidském bytí.

Hejdánek: Dasein bedeutet dann, Dasein bedeutet dann bei Heidegger nicht erstens menschliche Existenz, aber die Stätte des Seins, die Stätte des Seins, Ort des Seins.

Jiný hlas: Co znamená ten pobyt, to Dasein? To neznamená lidskou existenci, ale místo, *Stätte des Seins*,

místo bytí. Jako v tom případě, že nějaké jsoucno, jako je aparát nebo přednáška, to je to, kde se bytí děje, tak zrovna tak *Dasein*, to je také nějaké jsoucno, ve kterém se děje bytí.

Hejdánek: *Deshalb ist dann notwendig eine Analytik des Daseins. Und das heißt, etwas einfach gesagt, die Strukturen, die Grundstrukturen des Daseins nach vorn zu bringen, zu beleuchten, zu zeigen.*

Jiný hlas: Proto je zapotřebí analytiky pobytu. Je potřeba proto přivést na světlo, objasnit, ukázat ty základní struktury pobytu.

Hejdánek: *Eine der wichtigsten Sachen ist dann – und dann versteht man vielleicht etwas besser, was Dasein ist – daß es gibt für uns die Möglichkeit, etwas für uns zu sehen, zu tun, zu verstehen, zu fragen und so weiter.*

Jiný hlas: Tedy to zkoumání pobytu, toho *Dasein*, je to, co nám umožňuje vidět, rozumět, ptát se a tak dále. Zřejmě s tím rozuměním, že se děje bytí, když *Dasein* obecně říká: bytí se děje v nějakém jsoucnu, v uvozovkách člověk. Takže to je to, co toto jsoucno umožňuje, že se můžeme třeba ptát nebo mu rozumět.

Hejdánek: *Sein ist immer das Geschehen, das ist immer Sein des Seienden. Die Frage nach dem Sein, was Sein ist – eigentlich kann man das schon nicht sagen, weil das Sein selbst kein Seiendes ist. Wenn man schon sagt 'das Sein ist', hat man schon von das Sein ein Seiendes gemacht.*

Jiný hlas: Bytí je vždycky děním nějakého jsoucna. Otázka po bytí, co bytí jest – vlastně se tak ani nemůžeme ptát, protože bytí není jsoucno. Když už řekneme, že bytí jest, tak tím pádem děláme z bytí jsoucno.

Hejdánek: *Die Frage nach dem Sein des Seienden ist an jedem Seienden zu gewinnen. Aber andererseits ist es nicht ohne Folge, welches Seiende man zum Beispiel nimmt, um die Seinsfrage zu entwickeln.*

Jiný hlas: Otázku po bytí je potřeba získat u každého jsoucna zvlášť. Ale není bez důsledků, jaký si k tomu zvolíme příklad pro analýzu bytí. U každého jsoucna lze se ptát po bytí, ale není bez důsledků, jaký si k tomu vybereme příklad.

Hejdánek: *Und es ist auffallend, so sagt Heidegger, daß die ganze Tradition bei dem Frage nach dem Sein gewöhnlich sein Ausgangspunkt wählt bei Seienden, bei Dingen, die man sich vorstellt, oder Objekten, die man vor sich hat oder die man hergestellt hat.*

Jiný hlas: Heidegger říká, že je nápadné, že si celá filosofická tradice jako příklady pro rozvinutí té otázky po bytí volí taková jsoucna, která si představujeme, která před námi leží, která jsou objekty.

Hejdánek: *Oder eventuell auch sein Ausgangspunkt nimmt in ein höchstes Seiendes, zum Beispiel Gott, und wie man dann sagt, in das höchste Seiende, in dem sich die Idee vom Sein überhaupt im echten Sinne realisiert, im reinsten Sinne.*

Jiný hlas: Nebo případně od nejvyššího jsoucna, jímž je Bůh, a říká se pak, že se v tom nejvyšším jsoucnu idea bytí v pravém smyslu realizuje, v čistém smyslu.

Hejdánek: *Aber die Wahl dieser und dergleichen Beispiele ist nicht ohne Konsequenzen für die Beantwortung der Frage nach dem Sein. Oder besser gesagt, in diese Frage, wenn man so fragt, wird die Frage schon als beantwortet vorausgesetzt, ist die Antwort schon vorausgesetzt als beantwortet, respektive ta otázka je položena tak, že už zodpovídá na tu otázku předem.*

Jiný hlas: Jak jsme již řekli, není ta volba příkladu jsoucna bez důsledků pro zodpovězení otázky. Ta otázka je položena tak, že už si na tu otázku předem odpovídá.

Hejdánek: *Deshalb nimmt Heidegger dann auch ein anderes Beispiel, um die Frage nach dem Sein zu stellen.*

Jiný hlas: Proto volí Heidegger jiný příklad položení otázky.

Hejdánek: *In den ersten Paragraphen von Sein und Zeit spricht Heidegger von die ontische und ontologische Vorrang der Seinsfrage.*

Jiný hlas: V prvních paragrafech Heidegger mluví o ontické a ontologické přednosti otázky pobytí.

Hejdánek: *Dies bedeutet, diese ontische und ontologische Vorrang der Seinsfrage, dies bedeutet, dass der die Frage nach dem Sein erstens in die Philosophie die Vorrang verdient über alle andere Frage.*

Jiný hlas: Tím chce říct, že ta otázka pobytí má přednost před jinými otázkami ve filosofii, má onticko-

ontologickou přednost.

Hejdánek: *Aber andererseits, und das wird manchmal vergessen, dass die Frage nach dem Sein als Frage, das Seiende kat' exochen, das Seiende... wie heißt das, das Seiende als solche, dass die Frage als solche selbst ein Seiendes ist.*

Jiný hlas: Ale na druhou stranu, a na to se mívá zapomínáno, že ta otázka po bytí, ta otázka sama, je také jsoucno. Tito interpreti to zapomínají.

Hejdánek: *Also, nun müssen wir versuchen, das Sein der Frage nach dem Sein selbst vor Augen zu haben.*

Jiný hlas: To znamená, musíme mít před očima především zaprvé bytí tohoto jsoucna, též otázky pobytí.

Hejdánek: *Heidegger sagt öfters, dass das Fragen selbst als solche ist ein Seiendes.*

Jiný hlas: Často Heidegger říká, že tázání samo jest jsoucnem.

Hejdánek: *Oder noch allgemeiner gesagt, das Fragen und das Sagen, das Sprechen selbst ist.*

Jiný hlas: Nebo obecněji řečeno, že tázání a mluvení samo, ono samo jest.

Hejdánek: *Und oder das Sprechen und auch Fragen, Antworten und so weiter, das ist Seiendes.*

Jiný hlas: Nebo jinými slovy, že mluvení, tázání, odpovídání jest jsoucno.

Hejdánek: *Und wenn Heidegger dann fragt nach dem Sein des Seines, fragt er erstens nach dem Sein, was geschieht, wenn ja wir fragen, antworten, sprechen, denken und so weiter.*

Jiný hlas: A proto se Heidegger nejprve, když se ptá po bytí, nejprve ptá po bytí tohoto jsoucna, tázání, odpovídání a tak dále.

Hejdánek: *Vielleicht ist das etwas schwierig, aber das ist sehr wichtig, das zu verstehen.*

Jiný hlas: Je to možná obtížné, ale tohle je právě důležité pochopit.

Hejdánek: *Bei Heidegger, das kann man auch in die Inhaltsaufgabe lesen...*

Jiný hlas: U Heideggera, který máte k dispozici, to lze také dočíst, ale máte jen takový přehled, takže tam možná ty paragrafy příslušné budou.

Hejdánek: *Das ist das zweite Kapitel. Sieht man, es ist ein Doppelaufgabe, ein Doppelaufgabe in der Ausarbeitung der Seinsfrage.*

Jiný hlas: Druhá kapitola. Vidíme, že je to dvojitá úloha při vypracování otázky pobytí. Je to dvojitá stránka, dvojitá otázka.

Hejdánek: *Und die Doppelaufgabe, das ist erstens eine Analytik des Daseins zu geben, und zweitens, was Heidegger nennt die Destruktion der Geschichte der Ontologie.*

Jiný hlas: To znamená zaprvé tahle dvojitá otázka, analytika pobytu, a zadruhé to, čemu říká Heidegger destrukce dějin ontologie.

Hejdánek: *Nun, ich werde erst, ich werde etwas ganz allgemeines sagen über die Analytik des Daseins und nachher etwas über die Destruktion der Geschichte der bisherigen Ontologie.*

Jiný hlas: Nejprve tedy obecně k té první části té otázky, k té jedné stránce, o analytice pobytu řeknu něco obecně a potom k té destrukci dosavadní ontologie.

Hejdánek: *Die Analytik des Daseins, das muss man so verstehen, dass einerseits wird ein Analyse, Analytik gegeben von das Menschsein...*

Jiný hlas: V té analytice Dasein musíme nejprve rozlišit nebo odlišit analytiku bytí člověkem nebo lidského bytí.

Hejdánek: *...und andererseits wird das auch gleichzeitig bedeuten eine Analytik des Da des Seins.*

Jiný hlas: A zadruhé to také bude znamenat analýzu toho *da*, toho *da*, což v tom českém slově nemáme ještě přeloženo, pobyt, toho *da* toho bytí, Dasein. Toho *tu*, to přeložme do češtiny.

Hejdánek: *Diese Analytik des Daseins gibt uns die sogenannte Existenzialen.*

Jiný hlas: Z té analytiky pobytu pro nás pocházejí, jsou odkryty takzvané existenciály. To je výsledek té analýzy pobytu.

Hejdánek: *Das meist fundamentale ist, dass das Dasein selbst wird strukturell gekennzeichnet durch eine fundamentale Offenheit für die Welt und für sich selbst.*

Jiný hlas: Základní charakteristikou je, že Dasein, pobyt, je otevřen, fundamentálně otevřen světu a sobě.

Hejdánek: *Heidegger nennt das Erschlossenheit.*

Jiný hlas: *Heidegger to nazývá otevřenost.*

Hejdánek: *Diese Offenheit, das heißt die Möglichkeit etwas zu tun, zu sehen, zu sagen, ist primär praktisch.*

Jiný hlas: Tato otevřenost, což pro to tedy v němčině slovo *Offenheit* nebo *Erschlossenheit*, což překládám stejně, tahle otevřenost, to je možnost něco dělat a tak dále, a je to cosi praktického, je to praktická možnost.

Hejdánek: *Der Mensch ist imstande um in ein mehr oder weniger weise vernünftig umzugehen mit sich selbst, mit seine Mitmenschen und auch mit seine Umgebung, mit die Dingen aus seiner Umgebung.*

Jiný hlas: Člověk je schopen zacházet, bylo řečeno rozumně, se sebou, svým okolím a svými bližními.

Hejdánek: *Heidegger nennt das das Verstehen.*

Jiný hlas: Tomu říká Heidegger rozumění.

Hejdánek: *Aber das Verstehen ist nicht ein Weise des Erkennens oder kein Begreifen, aber ist ein praktisches Umgehen mit sich selbst, Mitmenschen und die Dingen.*

Jiný hlas: Není to druh poznávání nebo chápání, ale je to praktické zacházení ve smyslu styku, zacházení, já nevím, jestli by se ten *Umgang* dal ještě lépe přeložit, zacházení se sebou a s jinými a se světem, s okolím.

Hejdánek: *Der Mensch kann natürlich auch, aber das ist sekundär, der Mensch kann auch auf eine theoretische Weise umgehen mit sich selbst und seine Umgebung.*

Jiný hlas: Člověk může také, a to je ale sekundární, se sebou zacházet teoreticky a se vším tím ostatním, ale to je sekundární.

Hejdánek: *Er kann sich selbst, die andere und das andere zum Objekt machen.*

Jiný hlas: Může sebe i jiné učinit objektem.

Hejdánek: *Und er kann sich selbst, andere und die Dingen studieren, er kann danach sehen, Theorien aufbauen über all diese Sachen, aber das ist sekundär.*

Jiný hlas: Může všechno tohleto jaksi teoreticky poznávat, budovat teorie o tom, ale to je sekundární.

Hejdánek: *Aber das ist nur eine bestimmte Weise, von mehr oder weniger vernünftig mit der Welt umzugehen.*

Jiný hlas: Ale to je jenom způsob toho původního, totiž rozumně se sebou a se světem nějak se stýkat, zacházet.

Hejdánek: *Das Verstehen oder das vernünftige Umgehen mit...*

Jiný hlas: Rozumění nebo ono rozumné zacházení s...

Hejdánek: *...das impliziert auch ein Seinsverständnis, ein Verstehen von Sein.*

Jiný hlas: ...to jmenované zahrnuje v sobě určité také nějaké porozumění bytí.

Hejdánek: *Und das ist natürlich auch ziemlich schwierig: Was ist dann Seinsverständnis? Nun, Heidegger sagt: „Es existiert kein Verhalten zu Seiendem, das nicht Sein verstünde.“*

Jiný hlas: Ale je poněkud obtížnou otázkou, co to znamená porozumění bytí. No, není to žádné, podle Heideggera, žádné chování k jsoucnu...

Hejdánek: *...ist möglich, ohne dass man im Voraus, a priori, schon Sein versteht.*

Jiný hlas: *Sein* jsoucno, nebo *Sein* obecně?

Hejdánek: *Sein.*

Jiný hlas: *Sein.* No tak přesně rozumím, není možné zacházet s nějakým jsoucnem, když již předem bychom neměli porozumění pro bytí.

Hejdánek: *Aber Sein wird auch immer in ein bestimmtes Licht verstanden.*

Jiný hlas: Ale bytí je pochopeno jako, *wie als, als...*

Hejdánek: *In einem Licht, ja.*

Jiný hlas: ...v nějakém, aha, takže *in einem Licht*, ano. Ale bytí je rozuměno vždy v nějakém světle.

Hejdánek: *So haben zum Beispiel die Griechen, das Mittelalter, die Neuzeit und so weiter das Sein immer*

in einer anderen Weise verstanden. Und Heidegger fragt dann: „Wie ist erstens das Seinsverständnis möglich? Und andererseits auch: Wie sind diese Änderungen in das Seinsverständnis möglich?“

Jiný hlas: A tak Řekové, ve středověku a v novověku, lidé rozuměli bytí určitým, a to vždy jiným způsobem. A Heidegger se ptá, jak je porozumění bytí možné, to zaprvé. A zadruhé, jak jsou možné tyto uvedené změny v tom porozumění bytí.

Hejdánek: *Nun, diese Fragen gehören wesentlich zu der Seinsfrage selbst. Wir gehen wieder zurück, wir gehen noch ein Moment weiter auf die Struktur des Verstehens. Und Verstehen – ich wiederhole das noch mal – Verstehen ist nicht eine Weise des Erkennens oder Begreifens oder eine Theorie, aber das ist das vernünftige Umgehen mit sich selbst, andere und die Welt.*

Jiný hlas: A tyto dvě otázky patří k samotné otázce po bytí. Vráťme se zase a půjdeme ještě o kus dál, pokud jde o strukturu rozumění. Ještě zdůrazním, že to není akt poznání, ale způsob zacházení se sebou, vztahování se k druhým a světu.

Hejdánek: *In das Verstehen wird immer Seiendes interpretiert und aufgenommen im Licht einer Zukunft. Und die Zukunft wird immer durch uns in irgendeiner Weise antizipiert. Ganz unsere menschliche Existenz ist von Moment zu Moment ein fortdauernd interpretierendes Aufnehmen von sich selbst, seiner Welt und auch ein fortdauernd, ein kontinuierlich antizipierendes Aufbrechen oder Aufhalten einer Zukunft.*

Jiný hlas: V porozumění je jsoucnu rozuměno a jsoucno je interpretováno ve světle budoucnosti. Budoucnost je námi nějak, nějakým způsobem vždy anticipována. Naše lidské existování je taková souvislost interpretování jsoucna na základě anticipování budoucnosti.

Hejdánek: *Und dies setzt schon voraus natürlich die Zeit als eine Möglichkeit, eine Bedingung der Möglichkeit für das Verstehen.*

Jiný hlas: A to samozřejmě již předpokládá čas jako podmínku možnosti pro jmenované rozumění. Čas je podmínkou pro rozumění.

Hejdánek: *Das ist eine Bemerkung zwischendurch: Heidegger sagt, dass die ganze Tradition immer die Präsenzzeit privilegiert hat. Das Seiende wird dann auch verstanden – das ist schon eine bestimmte Weise des Seinsverständnisses – als das Anwesende.*

Jiný hlas: To je taková mezerovitá poznámka, že Heidegger říká, že celá tradice dávala přednost času přítomnému, té přítomnosti, přítomnosti. To znamená, že jsoucno bylo chápáno jako to naskýtající se přítomné, anwesende.

Hejdánek: *Für Heidegger wird die Zukunft der eigentliche Modus unserer Existenz. Das kommt noch später zurück. Nun, wir gehen wieder zurück zu der Struktur des Verstehens. Das Verstehen hat auch eine konkrete und materielle Existenz in der Sprache und auch zum Beispiel in Texte, Werken, sowohl literarische als philosophische, in das Ganze der Institutionen, gesellschaftliche Institutionen und Weisen, wie wir Menschen miteinander umgehen, zum Beispiel auch in die Technik – ist auch eine bestimmte Form des Verstehens.*

Jiný hlas: Budoucnost je pro Heideggera vlastní, ve smyslu autentický, vlastní modus existování. K tomu se ještě vrátíme. Vráťme se ke struktuře rozumění. Rozumění má konkrétní a materiální existenci v řeči i v textu, v díle, ať literárním či filosofickém, v celkovosti institucí, společenských institucí a ve všech způsobech, jak lidé spolu zacházejí ve světě, například i technika. Technika je také určitý způsob rozumění.

Hejdánek: *Sprache und Werk, Institution oder menschliches Verhalten und so weiter, das gehört alles zum Dasein. Und innerhalb dieses Verstehens vollzieht sich die menschliche Existenz und geschieht gerade das Sein. Das Sein also – um das etwas populär zu sagen, Heidegger sagt das selbst auch – das Sein geschieht nicht im Himmel oder in den Sternen, aber geschieht dort, wo der Mensch... seine eigene Existenz vollzieht.*

Jiný hlas: Heidegger to sám říká, že bytí se neodehrává v nebi nebo ve hvězdách, nýbrž tam, kde člověk vykonává svou existenci.

Hejdánek: *Das Verstehen kann auch, sagt Heidegger, ein eigentliches und ein uneigentliches sein.*

Jiný hlas: Rozumění může být dvojitý, buďto bytí vlastní, anebo nevlastní.

Hejdánek: *Es ist Sprache von einem uneigentlichen Verstehen, wenn dieses Verstehen nicht auf eine ursprüngliche Erfahrung und eine echte Nähe an sich selbst und seine Welt entspringt.*

Jiný hlas: Nevlastní, neautentické porozumění, to je takové porozumění, které se nevztahuje k původní své možnosti a původním způsobem ke zkušenosti.

Hejdánek: *Erfahrung, ja.*

Jiný hlas: Původní zkušenost.

Hejdánek: *Unsere Erfahrung und unsere Nähe können namentlich verdorben sein und auch unter viele schon überlieferte Formulare und Worten, Begriffen, theoretischen Konstruktionen und existierende Einstellungen und Werken, ja, darunter, wie man sagt, verschwunden sein. Das ist bedeckt durch eine ganze Tradition.*

Jiný hlas: Naše zkušenost a původní základní zkušenost může být zakryta vším možným, jak jste slyšeli, různými teoriemi, konstrukcemi, celou tradicí, takže se ocitne jaksi zakrytá tím vším.

Hejdánek: *All dieses ist natürlich, das kann wohl entstanden sein aus einer ursprünglichen Erfahrung der Welt.*

Jiný hlas: To může vzniknout, být vzniklé z původní zkušenosti světa. Že i ta falešná...

Hejdánek: Ano.

Jiný hlas: Že může vzniknout z nějakého původního, z nějaké původní zkušenosti ze světa, že to prostě není jen od začátku zfalšované, ale že to prostě může na něčem... a teď bude zřejmě, že to je ale na jednostranné zkušenosti.

Hejdánek: *Aber diese Konstruktionen oder das Ganze, was ich gerade gesagt habe, das kann auch schon ein eigenes Leben führen und das kann sich ganz lösen von der ursprünglichen Erfahrung.*

Jiný hlas: Ty konstrukce, různé teorie a tak dále se mohou od té původní zkušenosti zcela oddělit a žít vlastním životem.

Hejdánek: *Und sie werden dann ohne Kritik übernommen und wiederholt, ohne dass man irgendwo ahnt, was hier genau geschieht.*

Jiný hlas: Jsou pak tyto konstrukce přejímány nekriticky, aniž by se zkoumaly a napodobují se nebo přejímají, aniž by se vědělo, co se vlastně tím přijetím děje.

Hejdánek: *Dafür kann man natürlich sehr viele Beispiele geben. Auch wenn wir etwas sagen über uns selbst.*

Jiný hlas: Na to máme řadu příkladů, když třeba řekneme něco o nás samotných.

Hejdánek: *Meistens nehmen wir dann schon überlieferte Kategorien auf.*

Jiný hlas: Když říkáme něco o sobě, tak přebíráme řadu slov, přejímáme, používáme tedy řadu...

Hejdánek: *Ohne dass wir wirklich uns, wirklich eine Erfahrung haben von uns selbst, aber das ist mehr, wir sprechen in einer mehr oder weniger offizieller Weise über uns selbst.*

Jiný hlas: Mluvíme o sobě takovým veřejným, oficiálním způsobem a ne o své vlastní zkušenosti.

Hejdánek: *Und es ist auch noch so, že many Begriffe und Worte, die aus einem ganz anderen Bezirk stammen, dann übernommen werden in einen anderen Bezirk.*

Jiný hlas: Je totiž časté, že se pojmy, které jsou původně vytvořeny pro jednu oblast, se z jedné oblasti přenesou do jiné.

Hejdánek: *Zum Beispiel sind viele Wörter oder Begriffe, die aus einem typisch religiösen Kontext stammen, theologischen Kontext, werden dann zum Beispiel in einen wissenschaftlichen oder in einen menschlichen Kontext.*

Jiný hlas: Například řada slov či pojmů, které původně stály v religiozním kontextu, teologickém kontextu, jsou přeneseny do vědeckého nebo nějakého lidského kontextu.

Hejdánek: *Oder Wörter und Begriffe, die aus einer griechischen Welt stammen, werden in der römischen Welt und nachher in die neuzeitliche Welt übernommen.*

Jiný hlas: Řecká slova byla takto přenesena do latinského světa a pak do novověku.

Hejdánek: *Und auch viele Wörter, Begriffe, die aus der Welt des Herstellens stammen, werden übernommen in Bezirke, wo überhaupt keine Sprache ist von Herstellen.*

Jiný hlas: A také řada pojmů ze světa zhotovování jsou přeneseny do oblasti, kde se o zhotovování vůbec nemluví.

Hejdánek: *Und dies alles ist natürlich nicht ohne Konsequenzen für unser Verstehen.*

Jiný hlas: To přirozeně není bez důsledků pro porozumění.

Hejdánek: *Die ursprüngliche Erfahrung oder die ursprüngliche Nähe an uns selbst und die Welt ist verloren gegangen.*

Jiný hlas: Čímž se stává, že původní zkušenost se zcela ztrácí.

Hejdánek: *Und das ist, und das ist vielleicht schwierig, aber das ist schon der Fall, wenn der Mensch sich selbst interpretiert und versteht als ein Seiendes, das anwesend ist inmitten des anderen Seienden.*

Jiný hlas: A to se stává i tehdy, když si člověk rozumí jako jsoucno, které je přítomno v rámci nějakého jiného jsoucna.

Hejdánek: *Oder wenn man das Seiende versteht oder interpretiert als ein Theater, das man vor sich hat.*

Jiný hlas: Nebo když jsoucno vykládáme jako divadlo, které máme před sebou.

Hejdánek: *Nun haben wir schon, das ist natürlich wichtig, das Unterschied zwischen ein ursprüngliches, eigentliches Verstehen und ein nicht ursprüngliches, nicht eigentliches Verstehen.*

Jiný hlas: A tak máme rozdíl mezi, z těch příkladů zřejmě patrný rozdíl mezi původní zkušeností a vlastní zkušeností a nevlastní.

Hejdánek: *Aber dies Unterschied, das ist doch viel problematischer, als man zunächst denkt.*

Jiný hlas: A ten rozdíl je právě daleko problematičtější, než si můžeme zprvu pomyslet.

Hejdánek: *Weil wir Menschen leben immer in einer schon interpretierten Welt.*

Jiný hlas: Protože my lidé žijeme ve světě, který už je vždycky interpretovaný.

Hejdánek: *Und außerhalb des Gewebe, das Geflecht von Interpretationen gibt es kein Welt, gibt es kein konkrete Menschen und so weiter.*

Jiný hlas: Mimo tuhle tu tkáň, tuhle souvislost interpretací není žádný svět, žádný konkrétní člověk.

Hejdánek: *Nun ist es vielleicht deutlich für Sie, dass was nun auch geschehen muss, ist ein, was Heidegger dann nennt, eine Destruktion, Destruktion des faktischen Seinsverständnis.*

Jiný hlas: Proto Heidegger říká, že je zapotřebí destrukce faktického porozumění bytí.

Hejdánek: *Ja, und dann Destruktion, das heißt dann, das freilegende Sehenlassen...*

Jiný hlas: Destrukce znamená uvolňující uvolnění pro spatření, pro vidění...

Hejdánek: *Und dann im Sinne des methodisch geleiteten Abbauens der zufällige und notwendige Verdeckungen.*

Jiný hlas: A je to postup, ta destrukce, metodický postup, jak odbourávat ona zakrytí.

Hejdánek: *Ja, oder ein, was Heidegger auch sagt, eine kritische Abbau der überkommenen und zunächst notwendig zu verwendende Begriffe auf die Quelle, aus denen sie geschöpft sind.*

Jiný hlas: Musíme sice ty pojmy, poněvadž jsme v tom světě interpretací, používat, ale jde o to je systematicky metodicky odbourávat a dojít k tomu, co je původ, co je zakryté těmi pojmy, těmi interpretacemi, tak to odkrýt za nimi tím odbouráváním těch sice původně nutně použitých pojmů.

Hejdánek: *Und es geht hier um eine Art der Befreiung.*

Jiný hlas: Jde tedy o jistý druh uvolnění, osvobození.

Hejdánek: *Aber die Befreiung ist kann nicht geschehen durch die faktisch existierende Philosophie zu verneinen oder zu widerlegen oder noch viel weniger durch zu tun als ob die Philosophie überhaupt oder das das faktische Seinsverständnis nicht bestehe.*

Jiný hlas: Neznačená to ovšem tahle destrukce popřít, vyvrátit tu...

--- (1982-01-25 Samuel IJsseling - Sein und Zeit (1) [LVH288VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *Es gibt keinen Nullpunkt des Philosophierens.*

Hejdánek: Neexistuje žádný nulový bod filosofie.

Jiný hlas: *Und man kann nicht ganz aufs Neue anfangen.*

Hejdánek: Nelze začít zcela znovu.

Jiný hlas: *Und es ist selbst so, das ist natürlich ziemlich kompliziert, aber es ist selbst so, dass die die schon faktisch existierende Philosophie ja einerseits als ein Gewicht auf uns ruht und unser Denken beherrscht.*

Hejdánek: Na jedné straně ta faktická, fakticky existující filosofie je takovým závažím, které na nás spočívá, že?

Jiný hlas: *Aber andererseits macht das auch unsere eigene Existenz, unseres Sprechens, unseres Sagens, unser Denken, unsere Philosophie möglich.*

Hejdánek: Ale na druhé straně tohleto břemeno umožňuje naše mluvení, přemýšlení a existování, jo.

Jiný hlas: *Ohne Tradition gibt es überhaupt keine Philosophie.*

Hejdánek: Bez tradice žádná filosofie neexistuje.

Jiný hlas: *Heidegger fragt dann, und das ist wieder eine schwierige Frage, fragt dann, was – wir haben in – um das noch einen Moment zu wiederholen – wir haben gesehen Sein ist ein Geschehen.*

Hejdánek: Slyšeli jsme, bytí je dění.

Jiný hlas: *Heidegger fragt nun, und was ganz genau geschieht, wenn man philosophiert.*

Hejdánek: Heidegger se dále, jak jsme slyšeli, táže, co to je, když člověk filosofuje. To byla ta otázka, že jsoucno... tážání je také jsoucno, že.

Jiný hlas: *Oder mehr allgemein gesagt, wenn man Seiendes mit Seiendem umgeht, in mehr oder weniger vernünftiger Weise, erstens praktisch und zweitens theoretisch, was geschieht dort?*

Hejdánek: Co se děje, když zacházíme se jsoucnem, jednak prakticky a jednak teoreticky? Co se tady děje?

Jiný hlas: *So, da kann man auch konkrete Beispiele für geben. Heidegger fragt zum Beispiel in einem Buch über Kant, dann fragt er, so nicht dem nachfragen, was Kant sagt, sondern dem, was in seiner, in Kants Metaphysik geschieht.*

Hejdánek: Když máme říct příklad z knihy o Kantovi, znamená to neptat se po tom, co, nebo dotazovat, zkoumat to, co Kant říká, ale to, co se v tom jeho říkání, myšlení děje.

Jiný hlas: *Und Heidegger fragt zum Beispiel, ja, was ist das, die Philosophie?*

Hejdánek: Heidegger se ptá například: co je to filosofie?

Jiný hlas: *Und dann ist das „ist“ hier transitiv. Was tut die Philosophie sein, was er ist, oder was sie ist.*

Hejdánek: To „jest“ se tady chápe jako sloveso transitivní, to znamená, které má předmět. To znamená: co dělá filosofii tím, čím je?

Jiný hlas: *Was ist es genau, was in der Philosophie geschieht?*

Hejdánek: Tedy jinými slovy, táže se, co se ve filosofii děje?

Jiný hlas: *Oder andere Frage, die Heidegger auch stellt, das ist auch ein Titel von einem seiner Bücher: „Was heißt Denken?“*

Hejdánek: Podobně se táže, jak zní název jedné z knih: *Was heißt Denken?*, co to znamená myšlení. Ale to se nedá takhle přeložit, že jo, takhle to *was heißt*, podobně jako to *was ist*, tak to *heißen* se tady chápe *transitivně*, to znamená od nějakého podnětu k nějakému předmětu. Tedy táže se, co... *heißen* znamená německy také někoho přivolávat, vyvolávat, oslovovat, vyzývat. Tedy: co myšlení vyzývá k myšlení. *Ich muss ihm das heißen anheissen.* To jenom v té poznámce pro ten spis, že jo.

Jiný hlas: *Heißen ist also nicht nur bedeuten, sondern auch jemanden befehlen, anrufen, befehlen, ja in Existenz rufen oder so, eine Richtung geben.*

Hejdánek: *Heißen* tedy není jenom znamenat, ale také výzva, která myšlení vyvolává, přivádí, uvádí ho v bytí, že vlastně, že jest myšlení. To, co ho vyzývá. Takhle se chápe ta otázka *Was heißt Denken?*.

Jiný hlas: *Ganz allgemein kann man sagen, aber das ist natürlich ganz formell, dass in jeder Philosophie, in jeder Philosophie ist immer etwas, die beide Sachen sind, die funktionieren: das Entdecken oder das Entbergen und andererseits auch das Verbergen, Verhüllen, Verdecken.*

Hejdánek: Obecně tedy, jaksi formálně, se dá říci, že v každé filosofii jsou dvě stránky. Stránka, kterou

můžeme nazvat odkrývání, rozevírání, odkrývání a na druhé straně ta druhá stránka zavírání, zatemňování v tom smyslu. Zahalování.

Jiný hlas: *Und nun ist es nicht so, dass mehr verdeckt oder weniger verdeckt, aber im Maße, dass ein Philosophie mehr denkt, mehr entdeckt, mehr entbirgt, ist auch das, was nicht gedacht wird, was nicht gesagt wird, was verborgen wird, ist größer.*

Hejdánek: A teď nejde o to, že je víc zakryto nebo míň, ale v té míře, v jaké filosofie více myslí, více odkrývá, více otevírá, v téže míře také to nemyslené, to, co není řečeno, co zůstává skryto, je větší. *Immer größer.*

Jiný hlas: *Noch einmal, nun erst ganz einfach. Man kann natürlich das Denken... noch anders gesagt, das Ungedachte.*

Hejdánek: To nemyslené.

Jiný hlas: *Ungedachte. Nun, das Ungedachte kann zwei Bedeutungen haben.*

Hejdánek: Může mít dva významy, tohle slovo nemyslené.

Jiný hlas: *Das Ungedachte, was man nachher auch denken kann.*

Hejdánek: To je tedy zaprvé nemyslené, ke kterému se můžeme potom také dostat, obrátit se k němu.

Jiný hlas: *Aber es gibt bei Heidegger auch ein Ungedachte, das, wenn das Denken reicher ist und größer und mehr denkt, dass auch das Ungedachte größer wird.*

Hejdánek: Ale pak je druhý význam podle Heideggera tohle, že když se myšlení stává bohatším, tak také narůstá, je stále větší to nemyslené.

Jiný hlas: *Oder auch, dasselbe kann man sagen über das Sagen. Wenn das Sagen mehr sagt, mehr ursprünglich etwas, und Heidegger verbindet Sagen und Zeigen, mehr zeigt.*

Hejdánek: Podobně můžeme říci o říkání či ukazování, když více říkáme či ukazujeme.

Jiný hlas: *Wird auch das Ungesagte umfangreicher, größer.*

Hejdánek: Stává se obsažnějším, větším to neukázané, nepřečené.

Jiný hlas: *Oder, wie größer das Bewusstsein ist, desto größer ist auch das Unbewusste. Aber das Wort Bewusstsein Heidegger nicht gebraucht.*

Hejdánek: Jinými slovy, oč je vědomí větší, o to větší je nevědomí, ale slovo vědomí Heidegger nepoužívá.

Jiný hlas: *Und die späteren Arbeiten von Heidegger, die meistens, da sieht man dieselbe Bewegung bei Heidegger, dass er immer die Philosophie, die faktisch existierende Philosophie sieht.*

Hejdánek: V pozdějších pracích Heideggerových vidíme, že on se dívá na fakticky existující filosofii.

Jiný hlas: *Als ein Gewebe von Frage und Antwort.*

Hejdánek: Jako na takové tkanivo otázek a odpovědí.

Jiný hlas: *Und das heißt auch als ein Sprachwerk.*

Hejdánek: Tedy jako takovou záležitost řeči.

Jiný hlas: *Oder als Seiendes.*

Hejdánek: Neboli jako jsoucnost.

Jiný hlas: *Und dann fragt er, was das Sein dieses Seiendes, das die Philosophie ist, ist.*

Hejdánek: Pak se ptá, co je bytí tohoto jsoucnosti, totiž filosofie jako toho díla řeči, že jo.

Jiný hlas: *Man sieht, das ist ein sehr schönes Beispiel auch in einer Abhandlung, die Heidegger geschrieben hat über den Ursprung des Kunstwerkes.*

Hejdánek: Jako příklad je v Heideggerově spisu *Der Ursprung des Kunstwerkes*.

Jiný hlas: *Dass dieser Aufsatz, der werde ich heute Abend nicht darüber sprechen, aber da wird Werk, ist erstens natürlich das Kunstwerk. Aber für Heidegger ist auch Werk, zum Beispiel die Philosophie, ist auch ein Werk.*

Hejdánek: V tom spise, o kterém dnes večer nebudu mluvit, ale v něm se dílo chápe jednak jako umělecké dílo, ale pro Heideggera je dílo také filosofie.

Jiný hlas: *Und von jeder Werk, also auch von die Philosophie, wird durch Heidegger gesagt, dass jedes Werk ist ein – schwierige – ein Sich-ins-Werk-setzen der Wahrheit.*

Hejdánek: O každém díle Heidegger říká, že to je dílo, které se vsazuje do pravdy. *Ein Sich-ins-Werk-setzen der Wahrheit*. Jako pravda, která se vtěluje do díla, vřazuje do díla. To říká o každém díle, tedy o uměleckém díle i o filosofii. Je to pravda, která se vkládá do díla. To vkládá, to je dost nepřesný překlad. Ale to je obtížné, o tom nebudeme dnes mluvit.

Jiný hlas: *Nun muss man natürlich vor Augen haben, was ganz genau geschieht, das ist natürlich immer die Frage, was ja, wenn ein philosophisches Werk da ist, was geschieht dort.*

Hejdánek: Co se děje, pořád to musíme přetáčet, co se děje, když máme před sebou nějaké filosofické dílo.

Jiný hlas: *Und für Heidegger ist dann jeder Philosophie ein ja, was man kann sagen, eine Konstruktion. Und oder ein Bauwerk.*

Hejdánek: Každá filosofie je podle Heideggera konstrukcí nebo takové stavební dílo.

Jiný hlas: *Und wie auch, auch das ist auch im Ursprung des Kunstwerkes, wie ein Tempel ist kein kein Abbild einer Realität.*

Hejdánek: Podobně jako je v tom článku *O původu uměleckého díla*, v té přednášce, že chrám není odrazem nějaké reality.

Jiný hlas: *Ja, ein Abbild der Realität, aber so ein Bauwerk organisiert die Realität oder die [nesrozumitelné].*

Hejdánek: Nýbrž toto stavební dílo realitu organizuje, uspořádává.

Jiný hlas: *Die macht ein Welt sichtbar, begehbar, verstehbar und so weiter.*

Hejdánek: Takovéto stavební dílo činí svět jaksi schůdným, otevřeným, pochopitelným, člení nějak ten svět.

Jiný hlas: *Gut. Nun, so kann man natürlich noch vieles sagen. Nun, die gerade weil nun jede Philosophie ein Konstruktion ist, ein Bauwerk, ist jede Philosophie, kann man auch ja, unterwerfen an eine Destruktion.*

Hejdánek: A jelikož je každá filosofie stavebním dílem, lze ho také destruovat.

Jiný hlas: *Ja, aber diese diese Destruktion ist dann nicht ein Vernichten.*

Hejdánek: Ale to neznamená zničení té stavby.

Jiný hlas: *Aber das ist viel mehr, und ich denke, dass Derrida das hier gut verstanden hat. Ja, eine Dekonstruktion.*

Hejdánek: Podle mě to Derrida dobře porozuměl, že to je dekonstrukce, tedy rozkládání, nebo jak bychom to řekli, konstrukce, dekonstrukce.

Jiný hlas: *Ja, und Dekonstruktion ist dann eine Aktivität, wodurch die innere ja Struktur und die konstitutive Elementen der faktische Philosophie ans Licht treten können.*

Hejdánek: Ta dekonstrukce znamená vlastně, já bych řekl, že to je rozebrání, která nám ukáže, jaké jsou vlastně ty nosné struktury a souvislosti, které tu stavbu takzvaně nesou nebo drží pohromadě.

Jiný hlas: *Und diese Aktivität, diese dekonstruktive Aktivität, ist ja darauf gerichtet, ja, unsere unser Undenken, kann man sagen, unser Andacht, aber das ist kein gutes Deutsch, zu richten auf das Ungedachte.*

Hejdánek: Ta dekonstrukce nás má nám připomenout, přivést nás k tomu nemyšlenému. To rozebírání jsme při tom nemyšleném, je nám připomenuto, jsme mu jaksi odkázáni.

Jiný hlas: *Oder auch auf das Ungesagte.*

Hejdánek: Jinými slovy, je to o neřečeném, nemyšlené, neřečené, nevyslovené.

Jiný hlas: *Nun, ich habe schon gesagt, dass auch das Ungedachte und das Ungesagte, das sind einigermaßen Ausdrücke, die doppeldeutig sind. Dass das Ungedachte oder Ungesagte kann dasjenige sein, was in ein in ein philosophisch Denken und Sagen nicht ausdrücklich thematisiert wird.*

Hejdánek: Už jsem uvedl, že neřečené a nemyšlené jsou výrazy, které jsou dvojznačné. Zaprvé to může znamenat to, co v nějakém filosofickém výkladu není tematizováno výslovně.

Jiný hlas: *Dass vorausgesetzt wird, ohne thematisiert zu werden.*

Hejdánek: Je to zkrátka předpokládáno a nezabýváme se tím výslovně.

Jiný hlas: *Aber das natürlich nachher doch gedacht und gesagt werden kann.*

Hejdánek: Ale k tomu se potom dodatečně můžeme vrátit a můžeme to vyřknout a myslet.

Jiný hlas: *Dazu gehört dazu gehören zum Beispiel ja die bleibende und immer zurückkehrende Strukturen der Philosophie.*

Hejdánek: K tomu patří samozřejmě trvalé a stále se opakující nebo vracející se struktury filosofie.

Jiný hlas: *Aber das Ungedachte und Ungesagte kann auch dasjenige sein, was wesentlich und immer ungedacht und ungesagt bleibt.*

Hejdánek: Ale nemyšlené a nevyřčené může také být to, co bytostně zůstává nemyšleno a nevyřčeno.

Jiný hlas: *Und das selbst konstitutiv ist für das für alle Denken und alle Sagen.*

Hejdánek: A tohleto bytostně nevyřčené a nemyšlené je základem pro veškeré myšlení a říkání.

Jiný hlas: *Und dieses ja Ungedachte und Ungesagte geht niemals über in das Gedachte und Ungesagte. Oder wie Heidegger selbst sagt, je größer das Denkwerk eines Denkers ist, umso reicher ist das in diesem Denkwerk Ungedachte.*

Hejdánek: Tohleto bytostně nevyřčené, neřčené a nemyšlené nikdy nepřejde v řečené a v myšlené.

Nebo jak říká Heidegger, čím je to dílo myslitele větší, o to bohatší je v tom díle nemyšlené.

Jiný hlas: *Das Ungedachte, das heißt jenes, was erst und allein durch dieses Denkwerk als das Noch-nicht-gedachte heraufkommt.*

Hejdánek: To znamená to, co skrze dílo jako nemyšlené přichází.

Jiný hlas: *Dieses Ungedachte betrifft freilich nicht etwas, was ein Denker übersehen oder nicht bewältigt hat.*

Hejdánek: Tohleto nemyšlené se netýká něčeho, co ten myslitel přehlédl nebo nezvládl.

Jiný hlas: *Und was dann die besserwissenden Nachkommen nachholen müssten.*

Hejdánek: A co by pak museli ti lépe vědoucí následovníci jaksi napravit, dohonit.

Hejdánek: *Also das Ungedachte in einer Philosophie ist konstitutiv für diese Philosophie und macht auch die Größe dieser Philosophie aus.* To znamená, že to nemyšlené, nevyřčené je základní pro filosofii a zjednává velikost toho díla. *So sagt Heidegger auch zum Beispiel, dass Hegel fast alles gedacht hat, was zu denken ist...* Proto Heidegger říká o Heglovi, že ten myslel skoro všechno, co se má myslet, nebo co lze myslet, *...aber dass gerade in diesem Denken auch das Ungedachte das Größte ist.* Ale právě i u něho, v tomhleto myšlení, je to nemyšlené tím největším.

Nun ist es natürlich auch wieder schwierig, weil man das Ungedachte, das versucht man sofort wieder zu denken. Je tady ta obtíž, že jsme v pokušení tohleto nemyšlené hned myslet. *Aber dann, dann verfehlt man gerade das Ungedachte.* Ale pak se právě s tím nemyšleným míváme, s ním míváme. *Deshalb Heidegger fragt dann immer solche Fragen, zum Beispiel ein Rückgang in den Grund der Metaphysik.* Proto klade Heidegger takovéto otázky, jako například chod zpět do základu metafyziky. *Und das ist Frage nach der Bedingung der Möglichkeit des Seinsverständnisses als solches.* To znamená, je to otázka po podmínce možnosti rozumění bytí jako takového, nebo rozumění jako takového.

Oder auch ein... er spricht über einen Schritt zurück. Nebo hovoří také o kroku zpět. *Und das meint einen Schritt zurück aus der Philosophie in das Wesen der Philosophie und das bedeutet aus dem schon Gedachten in einem Ungedachten, von dem her das Gedachte seinen Wesensraum empfängt.* To znamená udělat krok z filosofie do toho bytostného určení filosofie, do toho nemyšleného, *ins Ungedachte*, to bylo tam, z toho již myšleného do toho...

Jiný hlas: Z toho již myšleného...

Hejdánek: Do toho ještě nemyšleného, tam je *in einem Ungedachten*...

Jiný hlas: *...in einem Ungedachten von dem her das Gedachte sein Wesen...*

Hejdánek: Jo, tak je třeba vstoupit nebo vyjít z toho, co již bylo myšleno, k tomu, co není myšleno a z čeho to již myšlené dostává svůj podstatný rozměr. *Und dieser Schritt zurück meint hier nicht einen vereinzelt Denkschritt, sondern die Art der Bewegung des Denkens und ein langer Weg.* Ten krok zpět zde

neznamená nějaký jednotlivý krok myšlení, nýbrž znamená způsob pohybu, myšlenkového pohybu a dlouhou cestu. *Gut, und vielleicht kann ich damit so ungefähr schließen, dann können wir für die Diskussion etwas mehr Zeit haben, aber das ist auch dasjenige, was Heidegger die Differenz nennt. A tohleto, co jsme řekli, to je tím, co Heidegger nazývá diferencí.*

Differenz, jo. Und um dann noch eine Sache, weil das mir sehr, auch sehr viel Freude macht, um etwas über Derrida zu sagen. Für mich ist Derrida einer, der am besten Heidegger verstanden hat. A abych ještě řekl jednu věc, protože mi to dělá radost, něco o Derridovi. Podle mého názoru to radostně konstatuji, Derrida je ten, kdo Heideggerovi nejlépe porozuměl. Und gerade, was Derrida versucht, versucht zu tun, ist gerade immer philosophische Texte zu lesen... A on se pokouší totiž stále číst filosofické texty... ...und dann darin zu sehen, was darin ungedacht und ungesagt bleibt. A spatřit, co v těch textech zůstává nemyšleno a neřčeno. Aber wieder nicht, um das Ungedachte und Ungesagte dann selbst wohl zu denken und zu sagen, aber zu entdecken, dass das Ungedachte und Ungesagte ein Möglichkeitsbedingung ist, um überhaupt etwas zu denken und zu sagen. Ale ne proto, aby to neřčené a nemyšlené vyřkl, nýbrž aby ukázal, že to nemyšlené a neřčené je právě podmínkou možnosti pro to, abychom vůbec mohli něco říct a myslet. Předběžně skončme.

Jiný hlas: Tedka, už tady jsme mluvili furt o bytí jsoucího, že jo, a Heidegger taky mluví o bytí vůbec, že jo? A my jsme se o tom chtěli zeptat, jestli byste to jako mohl trochu... *bisher haben wir über das Sein des Seienden gesprochen, aber Heidegger spricht auch über das Sein überhaupt, können Sie etwas Näheres dazu sagen?*

Hejdánek: Ano, to taky je, je takový, že činí takový rozdíl. *Heidegger macht, das ist wahr, Heidegger macht einen Unterschied zwischen das Sein des Seienden und das Sein selbst oder das Sein überhaupt. Ale pozor, abychom to bytí vůbec nehypostazovali. Aber man muss doch Vorsicht sein, um das Sein selbst nicht so hypostasieren. Tedy abychom neudělali to, co bylo řčeno, že když řekneme das Sein ist, tak že už ho chápeme jako jsoucno, jo? Tím míní hypostazování. Tím by se bytí stalo jsoucnem. Hypostasis totiž znamená něco klást jako podklad něčeho, o čem se pak něco říká. Bytí jest. O bytí říkáme, že jest, takže provádíme hypostazi bytí jako toho, o čem se vypovídá, že jest, že jo. To znamená tu hypostazi. Podle mého náhledu však, když Heidegger mluví o bytí vůbec, nečiní to, nechápe ho jako jsoucno. Aber, wenn Heidegger, das ist vielleicht meine Interpretation, wenn Heidegger über das Sein selbst spricht, dann tut er das vor allem um nicht, um nicht das Sein als ein Seiendes zu verstehen. Stačí to tak, nebo... Musím snad ještě něco důležitého říci o tom. Ich muss doch etwas vielleicht etwas Wichtiges sagen darüber.*

Jiný hlas: Něco důležitého ještě řekne.

Hejdánek: Všechna taková slova jako bytí, událost, *diference*, mají pro Heideggera strategický smysl. *All diese Worte bei Heidegger, Sein, Differenz und so weiter, es gibt doch viele andere, Ereignis, die haben für Heidegger allererst eine strategische Bedeutung. Strategický to znamená tady, že se s těmito slovy pokouší našemu myšlení dát nějaký směr. Und strategisch, damit meine ich hier, dass er mit diesen Worte versucht, und uns Denken eine Richtung zu geben.*

Jiný hlas: Zkrátka pokouší se myšlení poskytnout jakési světlo, objasnění, prosvětlení. Odtud stratég, v řečtině *stratos* znamená řadit do řádku, podle nějakého –

Jiný hlas: *Strategos* je vojevůdce.

Jiný hlas: No to je ten, kdo právě všechno seřadí, uspořádá, aby se vyhrálo, tak to musí být určitým způsobem, to spořádání. To znamená vybírá si určitá slova, aby obchvátli, řekněme. *Und in diesem Sinne ist Heidegger für mich immer noch ein Phänomenologe. V tomto smyslu je Heidegger pro mě stále fenomenologem, dass er, wenn er spricht, und das kann man auch in Sein und Zeit lesen, das Sprechen ist darauf gerichtet, etwas sehen zu lassen. Jeho mluvení je totiž zaměřeno k tomu, aby něco nám umožnilo spatřit, ponechalo, uvolnilo ke spatření. Odkrylo, uvolnilo.*

Heidegger když tak mluví, tak jde o obojí. V *Sein und Zeit* taktěž si klade otázku, kterou by chtěl vyřešit, což je otázka vůbec způsobu setkání s bytím. No a co tím míní, *was meint Heidegger in Sein und Zeit*,

wenn er über die verschiedenen Weisen, Arten der Begegnung mit Sein spricht? Was meint er damit? Mit Begegnung mit Sein, die verschiedenen Weisen der Begegnung mit Sein.

Hejdánek: Ja, die Begegnungsweisen, ja.

Jiný hlas: Das ist also, das kommt auch in die Daseinsanalytik. To patří do analytiky pobytu. Zum Beispiel das Verstehen oder Befindlichkeit. Například rozumění, o kterém jsme mluvili, nebo vynacházení, o kterém jsme nemluvili, jsou takové způsoby. Das sind schon verschiedene Begegnungsmöglichkeiten s bytím, des Seins.

Tady odpověď na otázku, co myslí těmi různými způsoby. No to jsou možnosti, v jakých se lze s bytím setkat. Jedna z nich byla to rozumění, ten neustálý ohled na budoucnost. Vynacházení, to je ocitání, to je to, co již. Jsou to různé způsoby, různé ohledy, jak se s bytím setkává.

Jiný hlas: Rozumění. Rozumění, ne myšlení odvozené z rozumu. Aspoň tedy ve smyslu myšlení v pojmech a tak dále. U Heideggera pak je ještě jiný... Wir haben über Denken zwar gesprochen, aber das war in dem Titel meiner Meinung nach „Was heißt Denken?“, das ist etwas anderes, was das Erkennen, die das polemisch in Sein und Zeit als Gegenteil zum Verstehen steht. Das könnten Sie wahrscheinlich noch näher erklären. Ja, Denken und Erkennen also und Verstehen.

Hejdánek: Ja, aber Denken auch bei dem späteren Heidegger ist Denken... bedeutet nicht so ohne Weiteres, was wir unter Denken verstehen. Ano, jak jsem uvedl tedy předtím, že u Heideggera není význam slova myšlení tak, jak ho běžně chápeme. To znamená právě poznávání.

Jiný hlas: Ich sehe es so, aber das ist auch vielleicht schon eine Interpretation, dass was in Sein und Zeit Verstehen ist, das ist in späterem Heidegger ist das meistens das Denken. To, co je podle mého výkladu, rozumění v Sein und Zeit, to je potom myšlení v pozdním Heideggerovi, ale ani jedno z toho není Erkennen, poznávání.

Und Denken hat auch bei Heidegger die Bedeutung von Andenken. So kann man auch sagen in Deutsch: an jemanden denken. Myšlení má u Heideggera také význam myslet na něco ve smyslu, že je nám něco připomínáno. Andenken znamená, když máme třeba jako pozůstalost po někom něco, tak to, co nám zůstává.

Jiný hlas: Ale myslí třeba i předmět, který nám ho připomíná. Tak to je to, co je příležitostí k tomu Andenken. Památka ve smyslu připomínka. Tohleto znamená v němčině to Denken. My řekneme myslet na něco nebo o něčem, ale co to znamená, ta připomínka, vztahování se k tomu.

Jiný hlas: Tedy myšlení jako ten styk. My musíme myslet na něco, tak tím musíme myslet něco. Ale tam bylo třeba an jemanden, čili myslet na někoho. To je něco jiného než myslet někoho. Myslet na někoho, počítat s ním, uvažovat o něm nebo si ho připomínat. To tam je všechno obsaženo. Je to zase tedy vztahování ve smyslu toho, že je tu určitý styk s ním, jako třeba vztah k předkům. Zum Beispiel ist das sehr gut erkennbar im Verhältnis zu vorhergehenden Generationen. Das ist ein Umgehen... ja, dieses Andenken vorfahren.

Jiný hlas: Und auch bei Heidegger gibt es... ich habe da über meine Doktorarbeit geschrieben, über die Beziehung zwischen Denken und Danken. Napsal jsem svou habilitační práci o vztahu dvou německých slov, Denken und Danken, myšlení a děkování. Ist es etymologisch in Tschechisch auch dasselbe Wort?

Hejdánek: Nein, leider nicht. Ne, bohužel ne.

Jiný hlas: Und könnten Sie das näher... bei Heidegger Denken und Danken, das ist etymologisch ist das dasselbe Wort. U Heideggera nebo v němčině je to etymologicky totéž slovo. Und Danken hat auch immer etwas zu tun mit Erinnerung. Danken, tedy děkovat, má něco společného se vzpomínkou. Jako ten Andacht na ty mrtvé, to je také vlastně takové poděkování jim, v tom smyslu jako ta naše úklona jim, to je to poděkování. Das Gegenteil von Danken ist gerade das Vergessen. Opak je zapomínání toho Danken.

Jiný hlas: Zapomene poděkovat.

Jiný hlas: Ne, ne, ne.

Jiný hlas: Že když nepoděkuje, tak to vlastně zapomněl, pan profesor to tak má.

Jiný hlas: Ale to je myslím kurzivnější, ale to taky jistě, ale jako původně je tam nějaký hlubší smysl, že se

vůbec nevztahuje, ne? No, zapomněl, prostě zapomněl. Nejenom že zapomněl poděkovat, zapomněl na to, nebo na to, zač má poděkovat, nebo tak. Že to prostě bere, jako by se to nestalo.

Jiný hlas: *Wahrscheinlich könnte man das im Andenken an die Vorfahren... das ist ein sehr gutes Beispiel.* To souvisí s tímto.

Hejdánek: A vzpomínka přece neznamená, že se to chápe jinak, že to není, že mám něco minulého jako přítomné. To znamená, že zpřítomním toho, kdo tu již není, že na to vzpomínám. To je jiný vztah, tohle. To je něco základnějšího.

Jiný hlas: *Danken* je také *Anerkennen*, že něco je *gegeben*.

Hejdánek: Děkování je také uznání, vzetí na vědomí, že něco je sdáno. Vidíte, že to pořád osvětluje, že to je táž struktura.

Jiný hlas: *Aber gegeben sein, das ist dasselbe als Seiendes des Seins.*

Hejdánek: Ale to je totéž jako být soucnem.

Jiný hlas: *Und gegeben hier ist hier wieder nicht die Gegebenheit im Sinne Husserls. Nein, aber das ist das Geschehen, das Geschehen, dass etwas sich gibt.*

Hejdánek: Abychom vysvětlili to být dán, tak tomu musíme rozumět z toho, že se něco děje, že se něco dává. Soucno jako to, co je dáno, dáváno – ještě lépe, aby v tom bylo – a tedy bytí jako dávání.

Jiný hlas: Další otázka. Měl jsem si tady z této druhé kapitoly právě cosi nechal vytisknout, tak tady bych přeložil jednu větu. Že pobyt je sobě samému onticky nejbližší, ontologicky nejdále, ale předontologicky přece ne cizí. *Das Dasein ist sich selbst ontisch am nächsten, ontologisch am fernsten, aber vorontologisch doch nicht zu fremd.* Co to znamená?

Hejdánek: Nejdříve musíme ujasnit ten rozdíl, který Heidegger zde ještě dělá mezi *ontickým*, *ontologickým* a *předontologickým*. *Onticky* – to lze říci – to je pobyt pojmut jako soucno. *Ontologicky* – to znamená pojmut pobyt jako bytí, jako místo onoho „tu“ bytí.

Onticky jsme si nejbližší, to znamená to, co je nám nejbližší. Ale nahlédnout, že bytí je tím, co se v tom „tu“ děje, to je nám právě vzdáleno.

Ale *předontologicky* – to znamená také před veškerou filosofií – to víme. Máme o tom zkušenost, ale tradiční ontologií je to zakryto, znemožněno, abychom to uviděli na světle.

Jiný hlas: Dvojice *ontické* a *ontologické*, ta je obtížná, ale ta druhá, *ontologické* a *předontologické*, ta je snazší k pochopení, poněvadž *předontologické* znamená před tradiční ontologií, míněno filosofickou.

Kdyby Heidegger pojímal každou filosofii jako konstrukci, jako *Bauwerk*, kterou lze dekonstruovat – on patří k fenomenologii – jak on tu filosofii, kterou sám nahlédl, dekonstruoval jenom tím, že se tázal otázkou po bytí? Nebo jak on sám, když takhle nahlíží tu filosofii, jak on si počínal v té filosofii, do které se on vřazuje? *Ich wollte wissen die folgende: nach Ihrem Vortrag, die Philosophie ist nach Heidegger die Konstruktion, ein Bauwerk. Und Heidegger gehört zur Phänomenologie. Wie sieht aus die Dekonstruktion der Phänomenologie nach Heidegger? Nur bei der Frage nach dem Sein, oder die Fassung der heideggerschen Philosophie und die Dekonstruktion? Wie ist im Praxis, im Leben durchgeführt?*

Hejdánek: Zcela přesně nerozumím.

Jiný hlas: On myslí jenom aplikaci, o tu komplikaci jde spíš. Můj příklad by se spíš týkal [nesrozumitelné] se svou vlastní, jestli to dělá... dekonstrukce, termín Derridův, čili to nevádí. A on to vykládal jako... ne, toto myslím, že on to taky používal jako interpretaci už dřív, že to on má na mysli, že by tím chtěl říct o to, že Heidegger vylezl z toho stavu.

Ještě jednou tuhle tu otázku: když Heidegger mluví o dekonstrukci téhle vědy, tak jestli to dělá taky se svou filosofií a jak? *Die Frage zur Dekonstruktion. Wir haben bemerkt, dass das Wort bei Heidegger ist nicht, nur bei Derrida. Die Frage ist: macht Heidegger selbst auch eine Dekonstruktion seiner Philosophie und wie?*

Hejdánek: *Ja, da muss ich verschiedene Sachen sagen. Erstens, es stimmt, dass bei Heidegger das Wort Dekonstruktion nicht vorkommt. Slovo dekonstrukce u Heideggera nenalézáme. Das Wort Dekonstruktion ist ein Wort von Derrida. To je slovo Derridovo. Aber Derrida hat das Wort gewählt, weil das Wort*

Dekonstruktion sehr doppeldeutig ist. Derrida ho zvolil kvůli mnohoznačnosti toho slova. *Destruktion kann nämlich auch Vernichtung bedeuten.* Ta destrukce totiž může také znamenat zničení.

--- (1982-01-25 Samuel IJsseling – Sein und Zeit (2) [LVH291VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Dass ihr die Tradition vernichten wollt?

On říká něco takového, že chce tradici zničit.

Aber andererseits weiß Heidegger auch, dass die Tradition niemals zu vernichten ist und das ist auch nicht wünschenswert.

Na druhé straně ví, že tradici zničit nelze, že se to nedá a že to není taky vhodné si přát.

Zweitens, es ist schwierig, um über Heideggers *Philosophie* zu reden.

Tak to byla první taková poznámka. Druhá, je obtížné mluvit o Heideggerově filosofii.

Weil Heidegger hat auch ein berühmter Aufsatz geschrieben über *Das Ende der Philosophie und die Aufgabe des Denkens*.

Heidegger napsal důležitý článek o konci filosofie a úloze a úloze myšlení.

Heidegger will nicht an die schon bestehende philosophische Tradition eine neue *Philosophie* hinzufügen.

Nechce připojit nějakou novou filosofii k té tradiční.

Aber will die *Philosophie* selbst als Phänomen sehen und dann fragen, was geschieht in der *Philosophie*.

Chce tu filosofii zít jako fenomén a tázat se, co se v ní děje, co se v ní odehrává.

Das ist schwierig zu verstehen, das weiß ich, aber einerseits ist Heidegger die Fortsetzung der Tradition.

Na jedné straně je pokračovatelem tradice.

Aber andererseits möchte er eine ganz neue Frage stellen an die Tradition, durch nicht sich selbst in die Tradition ja die Tradition weiterzuführen, aber ein [nesrozumitelné] Schritt zurück zu machen oder eine Rückgang in den Grund der Sache zu machen.

Na jedné straně pokračuje v té tradici, na druhé straně chce jít do jejího základu a tím způsobit nějakou základní změnu.

Hejdánek: Pak ještě jsem se chtěl zeptat k s tím nemyšleným a s tím nevyřčeným, jestli je to tak, jestli to nemá taky trochu souvislost s tím fenoménem nic, s fenoménem nic u Heideggera, že tam také nejde vlastně o tu nic, že je tam přítomnost, tak v tom nevyřčeném to je taky, a je to základem filosofie, jak bylo řečeno.

Co tedy, když je nemyšlené a nevyřčené jako základ pro filosofii a to se nedá odhalit, ale musí tam být neustále přítomno, čím je to anticipovaný nebo co zakládá, co konstituuje to nemyšlené a nevyslovené před filosofii?

Ich wollte wissen, ob, wie haben Sie gesagt über *ungeachtet* und *ungesagt* für die Basis der *Philosophie*. Was ist die Konstituierende für diese *ungeachtet*, für diese *ungesagt* vor die *Philosophie*? Ob es etwas *vorontologisches* je?

Ne, ne, tak to není. Es ist, man kann vielleicht ein Beispiel geben an der Sprache, dass wenn wir sprechen, eine Möglichkeitbedingung, um sprechen zu können, ist viel nicht zu sagen.

Můžeme uvést takový příklad s řečí. Podmínka toho, abychom mohli něco říct, je, že toho taky hodně vynecháme stranou.

Nun, das wird auch von der *Philosophie* gesagt, dass um eine *Philosophie* aufbauen zu können, muss sehr viel vergessen werden, ausgeschlossen werden.

To se říká i o filosofii, že aby bylo možné nějakou filosofii vybudovat, tak musí být mnohé ponecháno stranou, zapomenuto, vystrčeno.

Und das hängt zusammen mit der Endlichkeit des Daseins.

To souvisí také s konečností bytí.

Und die Tradition hat das Problem vielleicht auch schon so gestellt, aber dann war das Ungedachte oder das Ungesagte immer so etwas, was außerhalb der *Philosophie* oder außen den den Kreis der Sprache sich befand, aber hier ist das Ungedachte gerade innerhalb das Sprechen und innerhalb der *Philosophie*

selbst.

Rozdíl je v tom, že v podobném ohledu se už tradiční filosofie vyjadřovala o nechávání stranou a takovéhle věci, ale zde je ten rozdíl, že zde to nemyšlené, neřečené právě není necháno stranou, ale že je v centru přímo v centru toho filosofování.

Oder noch anders, aber das ist nicht so sehr Heidegger, aber das ist mehr ein Beispiel aus der Psychoanalyse.

Chtěl bych uvést svůj příklad z psychoanalýzy.

Dass es gibt eine traditionelle Interpretation der Psychoanalyse über das Bewusste und Unbewusste. Das Bewusstsein und Unbewusste wird so ungefähr wie kommunizierende Gefäßen, wie nennt heißt das so?

Existuje takový výklad v psychoanalýze vztahu vědomí a nevědomí podle modelu spojených nádob.

Und wenn das das Bewusste so ist, ist das Unbewusste so und Unbewusste hochkommt, dann wird das Unbewusste...

Když stlačíme tohle, tak to stoupá v druhý nahoru. Když se potlačí vědomí, tak stoupne nevědomí. Tedy jsou to takové spojené nádoby, ale je to spíš model pístu.

Aber das ist ein ganz sicher nicht Freud Absicht gewesen, bei Freud ist das auch so, dass das Unbewusste ist viel größer, viel umfangreicher, viel reicher, viel schichtiger auch mit viel vielschichtiger in dem Maße, dass das Bewusstsein größer ist.

Jiný hlas: Tak ty nádoby jsme asi vyložili špatně. On to opravdu myslí jako spojené nádoby, že čím více je toho vědomí, tak...

Hejdánek: To jsi říkal dobře, ale že to má být blbej výklad Freuda, ale Freud že to myslí jinak a teď právě ty spojené nádoby přijdou k věci.

Jiný hlas: Předtím to byly jako v ty spojené nádoby byl píst, že se to stlačí, a ten výklad, ke kterému se pan profesor hlásí, je, že jsou to spojené nádoby bez pístu, jak jsem to nazval já. Že když přibude vědomí, přibude i nevědomí. To máte čím více se toho u Heideggera řekne, čím je to komplikovanější, skoro všechno je tam, co se dá říct, je tam řečeno, ale o to více je tam neřečeno. Tak to jsou ty spojené nádoby.

Hejdánek: Ich werde... wenn ich noch zwei Monate hier bin, verstehe ich perfekt Tschechisch. Es fängt schon an, verschiedene Worte wie díky a tak dále zu verstehen.

Jiný hlas: Ich möchte noch etwas über Heidegger sagen. Heidegger hat ja auch über das *reines Sein* gesprochen. Und bei Heidegger ist das *reines Sein* – da gibt es nicht, er ist nicht restgelesen. Aber in diesem Begriff des *reines Sein* darin gibt es nicht auch die Gottmächtigkeit? Oder die Wahrheit? Eine Analogie von Gott?

Hejdánek: Nein. Nein, nein, nein.

Jiný hlas: Otázka zní, zda Bůh není něčím, že zapravdu není něčím analogickým všemohoucímu Bohu. Jestli jsem to pochopil správně. U Heideggera. No tak pravda by se spíše, to bytí, možno pochopit jako tu pravdu a tak dále.

Hejdánek: Gut. Verschiedene Sachen. Erstens, etwas über die persönliche Geschichte Heideggers.

Heidegger ist katholisch erzogen und hat selbst eine sehr katholische Erziehung gehabt, hat auch sehr früh die katholische scholastische *Filosofie* und scholastische *Theologie* studiert. Das ist ohne weiteres wahr. In Jahre 17, war er 19 Jahre alt, hat er mehr oder weniger, kann man sagen, die Kirche verlassen. Aber gut, das ist nur historisch.

Jiný hlas: Předem bylo řečeno, že ne, a teď se to rozdělí poznámkou historickou. Heidegger pochází z rodiny katolické, měl katolickou výchovu a i studoval scholastickou literaturu a scholastickou *teologii*. V roce 17, když mu bylo 19 let, se dá jaksí přibližně říci, že se s katolicismem nebo jenom s tou církví rozešel.

Hejdánek: Gut. Aber zweitens: für Heidegger Gott – und er hat sehr viel über Gottesfrage nachgedacht – aber Gott ist für Heidegger immer ein *Seiendes*.

Jiný hlas: Důležité pro Heideggera je: Bůh je vždy *soucnem*, ne bytí, *soucnem*. Jenom *soucnem*, o čem Tomáš Akvinský nic neví.

Hejdánek: Heidegger hat immer sehr positiv über Thomas von Aquin gesprochen, aber gerade bei Thomas von Aquin, die ganze christliche Tradition wird das Sein als das *Anwesende* gedeutet.

Jiný hlas: Vždycky pochvalně se Heidegger o Tomášovi vyjadřoval, ale v celé tradici teologické je bytí myšleno, tak jak jsme si to řekli předtím, jako to přítomné, *das Anwesende*.

Hejdánek: *Das Anwesende, das Anwesende*.

Jiný hlas: Jako to *parusia*. To tam také patří. Jako to přítomnostní soucno, bychom to nějak mohli opsat, jo, jako přítomnostní soucno, *das Anwesende*.

Hejdánek: Wenn es ein Vergleich möglich wäre mit der christlichen *Theologie*, dann wäre das Sein bei Heidegger *Offenbarung* und nicht Gott. *Offenbarwerdung*, bytí u Heideggera bylo zjevení a nikoliv Bůh. Das in die *Offenbarkeit*, in die *Unverborgenheit* treten.

Jiný hlas: To znamená ono vstoupit, vstoupení do zjevnosti, zřejmosti. To by bylo bytí podle Heideggera. Ted' bylo to srovnání obráceně. Nejdřív jsme řekli, co je podle Heideggera *soucno* v té teologické tradici, a ted' obráceně, kdybychom chtěli říct, co je v té tradici Heideggerovo bytí, tak je to ono dozřejmosti, dozjevnosti přícházení.

Hejdánek: Und das dritte, was ich noch gern sagen möchte, ist, dass für Heidegger das filosofické vyjadřování a myšlení filosofické, filosofische Sprechen und das theologische Sprechen sind zwei verschiedene Ebene des Diskurses, zwei verschiedene Weise vom Sprechen.

Jiný hlas: Jsou to podle Heideggera teologické vyjadřování a myšlení filosofické dvě různé roviny rozpravy, rozkladu, úvahy.

Jiný hlas: Ta námitka, že Bůh je ten, který se stává do té blízkosti, to znamená, to je to zjevení, to je ta *aletheia*, to je ono, právě ten hebrejský termín. To je z toho židovského termínu, který je vlastně bezčasový a je to překládáno „ten, který jest“, ale prostě je to špatný překlad právě v důsledku té tradice, která z něho dělá *soucno*. A ono to právě může znamenat „ten, který byl“ nebo „ten, který jest“ nebo „ten, který bude“. Čili časově to prostě pokrývá víc a kromě toho tedy „ten, který bude“, to znamená, že se to může „ten, který se stává“, „ten, který přichází“, „ten, který se zjevuje“. Což je vlastně jako *aletheia*. No mně to jako připadalo, že v tomhle případě se Heidegger mýlí.

Jiný hlas: To je námitka proti Heideggerovi vlastně, a nikoliv tedy...

Hejdánek: Die Kollegin ist nicht damit einverstanden, dass der Gott des Alten Testaments ein *Seiendes* ist. Dass also in dieser Hinsicht Heidegger nicht Recht hat. Weil wenn man aus Hebräischem übersetzt, bedeutet das...

Jiný hlas: Kolegyně s tím nesouhlasí, já bych to jenom tedy zmínil podle toho výkladu, že Bůh jest ten...

Hejdánek: Ten, který vstává do té blízkosti. *Der, der wird in deine Anwesenheit treten*. Vstupuje do tvé blízkosti. Ja, aber dann ist das ein *Seiendes*. Gut. Aber gut, über das Alte Testament ist natürlich schwierig darüber zu diskutieren, ale můžeme říct to, že u Heideggera je bytí vždycky konečné.

Jiný hlas: Je těžké o tom Starém zákoně diskutovat, je to komplikované, ale můžeme říct to, že u Heideggera je bytí vždycky konečné.

Hejdánek: Es gibt natürlich auch eine *Theologie*, das ist möglich, wo man ja auch sagt, zum Beispiel wenn wir hier zusammensitzen und einander verstehen, dass hier Gott geschieht.

Jiný hlas: Je možné teologicky říci, že když tady jsme spolu a rozumíme si, že se děje Bůh.

Hejdánek: Aber ob das eine traditionelle *Theologie* ist, das glaube ich nicht.

Jiný hlas: Ale nesouhlasil bych s tím, že to je nějaká tradiční *teologie*, když tohle řekneme. Že když se tady dorozumíváme, tak že se děje Bůh.

Jiný hlas: Ten kousek, to zjevení je konečné. Jak je to možné, že to zjevení je konečné?, *wie ist das möglich, dass eine Offenbarung endlich wäre?* Ten kousek, to zjevení je konečné, jak je konečné přímo v té věci... *Ja, Sie haben gesagt, dass wenn man das Heideggersche Sein in theologische Begriffe übersetzt, dann wäre das Offenbarung. Also die Frage ist: Ist es eigentlich denkbar, eine endliche Offenbarung?*

Hejdánek: *Ja, aber Offenbarung, auch die Sache offenbaren sich an uns.*

Jiný hlas: I věci se nám zjevují.

Hejdánek: *Die treten in unsere Welt*, vystupují v našem světě, a tedy jsou také konečné.

Jiný hlas: A není to totéž, odkrytost a zjevení? Nejprve musím se zeptat, jestli tenhle ten překlad je Heideggerův nebo pouze autora, jo? Jestli to zjevení – abychom věděli o čem – *zuerst die terminologische Frage, das war nur Ihre eigene Übersetzung, Sein das gleich Offenbarung. Das ist nicht bei Heidegger.*

Takže to je jakoby výklad. *Dann die Frage...* No ještě bych to radši jednou slyšel nějak tak stručně. No ne, tak klidně, bytí, skrytost, to znamená nezjevené, ale odkud jsme vzali ten pojem? O tom se tu snad nemluvalo, ne? Já nevím odkud, ale to byla otázka. Takže když budeme dělat dál tu paralelu, bytí a zjevení, tak v čem najdeme paralelu té skrytosti a neskrytosti, jo? *Wenn Sie die Parallele weiterführen möchten, was würden Sie im Gebiet der Theologie den Begriffen von Sein und Zeit Erschlossenheit – a zakrytost bude Verschlossenheit, ja – was würden Sie hier als Parallelen sehen im Gebiet der Theologie in Hinsicht zu Offenbarung, ja? Wenn etwas offenbart, dann ist das im Kontext der Offenheit und Nicht-Offenheit, ja? So ist das die Assoziation.*

Hejdánek: *Da muss ich erst sagen, muss eigentlich ganz lange sprechen, aber ich möchte gern über Theologie diskutieren*, i když by to bylo hodně dlouhé. *Aber erstens, Heidegger hat auch einmal gesagt, ich möchte noch gern einmal in meinem Leben eine Theologie schreiben, aber in dieser Theologie wird das Wort Sein überhaupt nicht vorkommen.* Heidegger řekl jednou, napsal, že rád by napsal ve svém životě ještě jednou teologii, ale v té by se slovo bytí vůbec nevyskytovalo.

Zweitens, ja, für Heidegger, für christliche Ohren klingt das vielleicht etwas blasphemisch, aber sind die Götter Griechenlands ja sind vielleicht noch wichtiger als der Gott des Christentums. Že to křesťanským uším zní nelibě nebo blasfémicky, ale podle Heideggera jsou řečtí bohové možná důležitější než Bůh křesťanský. *Bůh ist Gott, Bůh ist Gott, ja, meiner Meinung nach.*

Jiný hlas: *Das hat nicht der junge Heidegger gesagt.*

Hejdánek: *Aber gut, drittens zur Theologie. Man muss doch so vorsichtig sein, für mich, und das ist auch ein Zitat von Heidegger, in unserer Zeit ist es vielleicht besser, um Gott zu schweigen als...*

Jiný hlas: *Zweifeln?*

Hejdánek: *Nein, schweigen, schweigen. Schweigen, weil wenn wir seinen Namen nennen, das wird fast immer missverstanden.* Za třetí, Heidegger napsal, že v dnešní době je možná vhodnější o Bohu mlčet, než... jakmile ho jmenujeme, již je pochopen falešně.

Jiný hlas: *Ludwig Wittgenstein, Schweigen vor Gott.*

Hejdánek: *Ja, ich denke auch*, že u Heideggera je jedna – musí se být zase opatrný – ale že je tam jedna *mystische Komponente* drin ist. On také s velkým obdivem četl *Angelus Silesius* a tato věc je mi zcela jista. Musíme být sice opatrní, ale mít na zřeteli, že mystický prvek u Heideggera jest, četl Silesia.

Jiný hlas: Mě by prostě zajímala ta věc, jo, když teda bytí je tím hlavním tématem, že? A Heidegger tam na některých místech v tom *Sein und Zeit* říká, že je potřeba explikovat bytí a jsoucno, že jo. Že když my tady hovoříme o bytí, tak se furt říká, že to není jsoucno, jo, že to není jsoucno. No a teďkom ale hovoříme o bytí soucně, o bytí soucném. Kde, jakým způsobem nebo se nachází ta hranice mezi bytím a jsoucnem? Nebo jestli jsou, jakým způsobem jsou spolu propojeny, jo, to bytí a jsoucno? V jakých místech teda potom, že jo, nechci jako přesně říkat a tak dále, ale jako zhruba. *In welchem Zusammenhang stehen Sein und Seiendes? Inwiefern ist das Seiendes und Sein ist kein Seiendes? Also wahrscheinlich eine Klärung der Grenze.* Vy jste o tom mluvil.

Hejdánek: Tak nejdřív jeden jednoduchý příklad od Heideggera samotného. *Man kann, das ist natürlich ein Seiendes...* tato krabička je jsoucno. A můžeme o ní konstatovat barvu, objem, tíži a tak dále, ale kde je bytí?

Jiný hlas: To přistupuje k tomu jsoucnu? Bytí přistupuje k jsoucnu? Ale kdepak? Nebo vyjevuje... *tritt das Sein zum Seienden?*

Hejdánek: *Nein.*

Jiný hlas: *Nein.* Není to něco... *Es ist nicht etwas, was...* bytí není možné bez tohoto jsoucna. Není možné

jsoucno bez bytí. Toto jsoucno...

Hejdánek: Toto jsoucno není možné bez bytí. No, oboje, ale teď řekl spíše tohle.

Jiný hlas: Ale musí se ukázat jsoucno, aby zazářilo bytí, ne? *Es muss sich ein Seiendes zeigen, damit das Sein sich lichtet.*

Hejdánek: *Na, das Sein dieses Seienden ist das...* nu, řeknu něco až příliš jednoduchého, ale *das Sich-zeigen dieses Seienden*, bytí tohoto jsoucna je ukazování se tohoto jsoucna. Ukazování se, a v tom se je, že se to ukazuje samo. Ukazování se toho jsoucna.

Das Sich-geben, das ist... to dávání se toho jsoucna, to je bytí toho jsoucna. A to není totéž jako *existieren*. To není totéž jako existovat v běžném smyslu, ale *existieren* ve smyslu *existentia*, scholastické *be-stehen*. Není to trvání ve smyslu scholastickém existování, byť Heidegger má jiné pojetí existence.

Protože *es gibt sich namentlich als dieses*, dává se jmenovitě jako toto, toto zde. A právě to, co se tady děje, když toto jsoucno – a to je jen příklad – když je pro nás, dává se nám, ukazuje se, že s ním můžeme něco dělat, že ho můžeme vidět, že si na něj můžeme posvítit a tak dále.

Jiný hlas: Důležité je to, že se dává. Teď tam mají to *es*, že jo. Tak tohleto, že se nám něco dává, to je to, co se děje. To je to, jak na začátku bylo vykládáno, že bytí je to, co se děje. A teď je to jako blíže specifikováno, totiž jako to dávání se, ukazování se toho jsoucna. Předtím se mluvilo, jako že by se to odehrávalo v tom jsoucnu, v tom tu, v tom da. Teď se to řeklo ještě přesněji, že je to to dávání se. To, že se nám dává to jsoucno, to je dění a dění rovná se bytí. Tudiž, jak se říkalo: *Sein geschieht, wenn Seiendes ist, jo?*

Hejdánek: *Wo ist, wo ist.* Tady je to jako *Sosein*.

Jiný hlas: Bytí, když jsoucno je. A moje otázka je: *Dasein* je limitováno smrtí a bytí se dává pouze tehdy, když je *Dasein*. Otázka o bytí, o *es*, že bytí je v odloučenosti, a bytí samo... co to je? Bytí je pouze tehdy, pokud je tu pobyt. Ale Heidegger uvádí, že odloučenost bytí také něco zakládá transcendentního, ta *veritas transcendentalis*. Jak je to s tím pojmem transcendence u Heideggera?

Jiný hlas: To je dost těžké. To je dost německé. Teď v té debatě, to je velmi jasné. Jak je to s tou transcendencí u Heideggera? O té odloučenosti... pravdy, čeho odloučenost? Bytí? Od čeho odloučenost?

[nesrozumitelné] Ale něco jsem pochopil o té *veritas transcendentalis*. To přichází velmi blízko k Heideggerovi, pokud *veritas transcendentalis* znamená neskrytost jsoucna, pak tyto dva výrazy lze ztotožnit. To je ten slavný scholastický problém, že všechno jsoucno je jako jsoucno pravdivé. Neskrytost jsoucna, nebo neskrytost bytí? Ale co vlastně, musíme vždycky tu celou větu sestavit. Neskrytost jsoucna, tak to bytí je... v tom šlo o bytí. Jo, o bytí jsem si myslel.

Hejdánek: *Die Unverborgenheit des Seins oder des Seienden? Des Seienden. Unverborgenheit des Seienden.* Toho jsoucna. No tak, že jo, ta krabička se nám dává. To dávání, to je neskrytost, no ne toho bytí, to bytí je právě ta, skrze co se s tím můžeme setkat. To znamená, to je ta neskrytost toho, s čím se setkáme skrze to jsoucno. Takže je to *Unverborgenheit des Seienden*.

To je ta scholastická věc, na co se ptal. Jaký je rozdíl mezi bytím vůbec a bytím jako vysvětlením toho nějak? Mezi bytím jsoucího a bytím vůbec? Jenom řekl, že si to nesmíme zaměňovat, předpokládat, že by to bylo jsoucno. Teď jsme před chvílí slyšeli, že není jenom tam, kde je pobyt, jest bytí. Tak jestli třeba z toho vy...

Jiný hlas: Jo, protože mně to připadá u Heideggera, že on vždycky vychází z těch vulgárních pojmů a postupně se dostává a vrcholem všeho je potom otázka o smyslu bytí vůbec. *Nun einmal die Frage, wie steht es da bei Heidegger mit der Frage nach dem Sinn des Seins, und zwar wahrscheinlich Sein überhaupt.*

Hejdánek: Ano. Smysl, to je... smysl bytí v *Sein und Zeit*, to se později změní. *Wahrheit des Seins* je pravda bytí, a bude ještě později *Stätte des Seins*, místo, kde se bytí děje. Smysl je to, kde se děje.

A zpátky k *Sein und Zeit*. Smysl bytí, to znamená tady, a teď přijde ta vaše otázka, to je ta neskrytost bytí. Teď nemluvíme o jsoucnu, teď mluvíme o smyslu bytí. Smyslem bytí je jeho neskrytost.

Jiný hlas: *"Dass wir können nur Seiendes verstehen oder Seiendes ist für uns nur Seiendes... oder Seiendes ist nur für uns, wenn wir gleichursprünglich... wenn gleichursprünglich Sein für uns unverborgen ist."*

Jiný hlas: Soucno je nám přístupné a neskryté jedině tehdy, když stejně původně je nám bytí neskryto. Jinak by se muselo zase skrze něco odkrývat nám ono samo, skrze něco dalšího. Aby nám bylo to soucno neskryté, tak to, skrze co se s ním setkáváme, musí být nám být taky neskryto. Bytí samo je, smyslem bytí je neskrytost.

Jiný hlas: *"Wenn wir nicht zuvor schon wissen, „wissen“ zwischen Anführungszeichen, was Sein ist, können wir niemals ein Seiendes als Seiendes begegnen."*

Jiný hlas: Kdybychom v uvozovkách nevěděli už předem, co je bytí, nemohli bychom se setkat se soucnem jako se soucnem. Ještě malou poznámku, když neskrytost, tak to Heidegger překládá jako *aletheia*, proto se řekne, že smyslem bytí je pravda, jako ta *aletheia*. Pro vysvětlení, že takhle se to míní, když předtím řekl, že pravda je smyslem bytí.

Jiný hlas: *"Sein hat bei Heidegger auch, das kommt von Platon und von Kant, dieses Apriori-Charakter."*

Jiný hlas: Má tedy bytí u Heideggera charakter *a priori*, je to něco předchůdného, podobně jako u Platona nebo Kanta.

Jiný hlas: *"Heidegger gibt auch das Beispiel, zum Beispiel wir sehen hier vier Fässer oder vier Objekte, und wir müssen zuvor schon wissen, was vier ist, um vier Sachen sehen zu können."*

Jiný hlas: Vysvětlení toho, co se míní tou aprioritou: když tady vidíme čtyři nádoby, tak už musíme předem vědět, co to čtyři je, abychom mohli vidět čtyři nádoby.

Jiný hlas: *"Nun so müssen wir auch zuvor schon wissen, zwischen Anführungszeichen, was Sein ist, um ein Seiendes sehen zu können."*

Jiný hlas: A v tomto smyslu přeneseně musíme vědět, co to je bytí, abychom mohli vůbec

[nesrozumitelné] soucna vidět, mít k nim přístup a setkat se se soucnem.

Jiný hlas: *"Und so kann man auch fragen, was dann eigentlich eine Zahl ist, die Zahl an sich, Zahl als Zahl, und so kann man auch fragen nach dem Sein als Sein, das Sein selbst."*

Jiný hlas: Samozřejmě se lze také ptát, co to je číslo samo. Jako se lze ptát, co je číslo, tak se lze ptát, co je bytí. Tady máme čtyři, máme tady jedno soucno, ale také se můžu ptát, co je bytí, jako se mohu ptát, co je číslo, a ne čtyřka. Pouze v tomto vztahu k možnosti být k němu jako k jsoucnu. Co to bytí je – z toho, jak už se tady o tom mluvilo, to je ten předontologický vztah, který máme k bytí, které nám není cizí. Jsme si říkali, že to bytí je nám předontologicky nejdanejší. Ale takže předontologicky máme nějaký vztah k tomu bytí, že o něm v uvozovkách víme, co je to bytí, i když nevíme, co to bytí je vůbec.

Jiný hlas: Já ti přečtu, na co ses furt ptal, co je to tedy bytí čeho? Bytí jako základní téma filosofie není žádný rod nějakého jsoucna, přesto se týká každého jsoucna. Je třeba hledat výše, univerzalita je hledat výše. Ale pak je tady: bytí je naprostá transcendence a není tady bytí čeho, bytí jako takové. *Seite 38, 38.* A tam máš jenom to bytí jako v té čistotě. *Das Sein als Grundthema.* Bytí jako základní téma filosofie není žádný rod. Tudíž tam musí Heidegger... to není rod, a co se tím chce říct. Není to to, co by bylo k těm soucnům, tak jako k jednotlivým živočichům je nadřazen nějaký biologický rod. A přesto je to o každém soucnu. Bytí v tomto smyslu není rod, a přece o každém platí, jako ten rod má v sobě každého živočicha.

Jiný hlas: *"Hier in dieser Linie steht alles, was Sie schon gesagt haben."*

Jiný hlas: Ale tohle už jsme všechno řekli, co je v tomto odstavci.

Jiný hlas: *"Keine Gattung, aber jedes Seiende. Universalität, aber nicht anders als das Alles-Seiende. Das ist etwas anderes als die Allheit... die Allheit..."*

Jiný hlas: A není to veškerost jakože [nesrozumitelné].

Jiný hlas: *"Ja und dann kommt hier die Sache von der Transzendenz schlechthin, so wie auch zum Beispiel die Zahl ist transzendent über die Vier, das ist Apriori, in diesem Sinn ist es Transzendenz, und so ist auch Sein Transzendenz."*

Jiný hlas: Bytí překračuje jsoucna, tak jako číslo překračuje čtyřku. To musíme *a priori* vědět, co je číslo – to vědět je vždycky v uvozovkách. To neznamená, že to umíme definovat, ale chce se říct, musíme to

vždycky už nějak vědět. Pokud má být ten další krok možný, už musíme být nějak obeznámeni, mít nějaké rozumění v tom smyslu, jako tady o něm bylo vykládáno. To znamená, že jsme schopni zacházet určitým způsobem s něčím, počítat tady.

Jiný hlas: *"Das ist das Verstehen, das über den Umgang mit Zahlen... Natürlich, ja."*

Jiný hlas: To je takové, že se několikrát dostáváme k tomu být, to Seyn s tvrdým ypsilon. Tady na straně 38 úplně dole pod čarou u Vlasta... ale to je poznámka z kritického vydání. *Erwähnt die Bemerkung aus der kritischen Ausgabe, wo über Seyn... Seyn, ja mit y, die haben wir nicht diese Bemerkung.* To je psáno s tvrdým ypsilon a otázka zní: co to je? Tak nám tu poznámku přečti, když my ji tu nemáme. To si tam Heidegger připsal tužkou do toho kritického vydání. Vysvětluje to transcendenci jako existenciální časovost, temporalitu, že pak napsal horizont, čistý, Seyn převyšuje rozvažování i k tam-jsoucnu, soucnu, k transcendenci však směřuje od pravdy Seyn, dvojtečka vlast. Není to tak, to je moc těžké tohle, do toho se nepouštějme. Polož otázku.

Jiný hlas: Já jsem se chtěl zeptat na to Seyn. *Was heißt dieses Seyn mit y?*

Jiný hlas: *"Nun da muss man wieder in Erinnerung rufen, was ich auch schon gesagt habe, dass all diese Wörter von Heidegger, dass sie eine strategische Bedeutung haben, und das ist auch... ja, das ist eine Möglichkeit, Seyn mit einem y, das kommt von Hölderlin, aber er hat auch noch manchmal Sein so geschrieben und dann durchgekreuzt."*

Jiný hlas: Musíme mít na mysli, že to patří k těm strategickým slovům a píše ho buďto s tím ypsilonem, nebo ho přeškrťává. *"Weil wir immer die Tendenz haben, und das gehört zur Verfallenheit..."*, *das Sein sofort als ein Seiendes zu verstehen.* A to z toho strategického důvodu, abychom nerozuměli bytí jakožto jsoucnu. Tak proto ho píše jinak, aby varoval.

Jiný hlas: Aha, takže to normálně vyjádřené Sein je jako s ypsilonem?

Jiný hlas: No, normálně... tak nám to řekni, co je to normálně, to by nás právě zajímalo. *Er hat gesagt: Also normalerweise gefasste Sein. Ich habe die Frage gestellt, ob er etwas Näheres darüber, über dieses „normalerweise“ sagen könnte. Ja, das ist das... das war... das ist die Demonstration des Fehlers. Das normalerweise gefasste Sein, das ist der Fehler.* To je právě ta chyba, že se řekne: Tak to je normální bytí, a ještě se... to právě žádné normální bytí není, to je ten problém.

Jiný hlas: Právě proto je to přeškrtnuté, aby se varovalo od toho jsoucna.

Jiný hlas: V tom smyslu asi jo, v tom smyslu asi jo teda, ale normální to není. Právě to jsme tady...

Jiný hlas: To není obvyklé.

Jiný hlas: Pokud slovo normálně znamená obvyklý, tak to rozhodně obvyklé tohle pojetí není.

Hejdánek: *Was auch noch wichtig ist in dieser Beziehung, dass man den Titel von dem Buch von Heidegger „Sein und Zeit“ gut versteht.*

Jiný hlas: Jde také o to, abychom dobře rozuměli názvu toho spisu *Bytí a čas*.

Hejdánek: *Man muss doch sehen, dass Zeit nicht identisch ist, aber doch fast identisch ist mit Sein.*

Jiný hlas: Není sice identický čas s bytím, ale téměř identický.

Hejdánek: *Jedenfalls ist es so, dass Zeit eine... wieder eine Möglichkeitsbedingung ist für das Sein des Seienden.*

Jiný hlas: V každém případě je čas podmínkou pro bytí jsoucna.

--- (1982-01-25 Samuel IJsseling - Sein und Zeit (2) [LVH291VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *Dasein, ein Ereignis, ein Geschehen* – to znamená dění – *setzt aber immer schon Zeit voraus.*

Pobyt, událost, dění předpokládá vždy už čas.

Und man kann nicht sagen, dass Zeit ist.

A nelze říci, že čas jest.

Aber das Seiende ist nicht möglich ohne Zeit.

Ale jsoucno není možné bez času. Pravda, neskrytost, neskrytost bytí.

Nun, vielleicht könnten wir noch die Verbindung zwischen der Wahrheit als Unverborgenheit und Zeit, ja, oder eventuell Zeitlichkeit...

Možná bychom mohli ještě uvážit spojení mezi pravdou jako neskrytostí a časem, případně časovostí. *Heidegger gibt auch wieder ein Beispiel, um Sein und Zeit und Unverborgenheit zusammen zu denken.* A takový příklad Heidegger uvádí, jak souvisí čas, neskrytost a časovost.

Das Beispiel: eine Pflanze, die aus der Erde hervorkommt, in die Unverborgenheit tritt...

Rostlina, která ze země vystupuje do neskrytosti...

...und dann wieder in die Verborgenheit zurückgeht.

...a zase se navrácí do skrytosti.

So, jedes Seiende tritt so in die Unverborgenheit...

Každé jsoucno vstupuje do neskrytosti...

...und geht wieder in die Verborgenheit herunter.

...a opět se navrácí do skrytosti.

Nun, das ist dieses Geschehen, was die Griechen physis genannt haben, dieses Geschehen, das ist, was Heidegger das Sein nennt.

Tohleto dění, které Řekové nazývají *physis*, je to, co Heidegger míní bytím.

Und gerade das Geschehen, das ist, was Heidegger auch nennt „in die Wahrheit ankommen“ und wieder „aus der Wahrheit herausfallen“.

Tedy *aletheia*, vzejtí do neskrytosti neboli pravdy a opětovný návrat. Tady vidíte, to dění předpokládá čas a je to dění z neskrytosti do skrytosti a návrat. Takhle souvisejí ty pojmy. Takhle by si to člověk mohl představit, co to znamená zkreslování vzájemné.

Bytí a jsoucno, vztah jsoucna k bytí není možný bez času, takového dění. A je tady prostě určitý takový vztah, kde jsoucno nebo jsoucnost je vázána na bytí a bytí zase naopak. Dokonce se to objevuje v tom konci, že bytí je konečné. Jakože jsoucno není bez bytí, tak bytí také není bez jsoucnosti. Tak je to velice jednoduše řečeno, takového bytí toho jsoucna.

Es ist nicht möglich zu sagen, dass Sein ohne Seiendes nicht möglich ist.

Není možné říci, že bytí jest bez jsoucna, tedy bytí bez jsoucna není možné.

Und das meint, das ist die Erklärung des Satzes, dass das Sein endlich ist.

A to je vysvětlení té formulace, že bytí je bytí konečné. Souhlasí tedy s tím.

Heidegger nebyl rád a říkal svým žákům, že nikdo nemá „heideggerovat“. Pan profesor říkal, že je mnoho způsobů interpretace *Sein und Zeit*. Jak to vypadá v současnosti, chce už někdo za Heideggera, jak to vypadá s tímhle pobytem, s tím bytím v dnešní škole, nebo jen se papouškuje heideggerovsky?

Ich brauche diese Antwort. Heidegger liebte nicht und hat oftmals seinen Schülern ausgedrückt: es gibt keine Papageien nach Heidegger-Sprechen. Und zu dieser Zeit gibt es, und Sie haben gesagt, es gibt viele Interpretationen, vielerlei Interpretationen des Sein und Zeit. Gibt es zu dieser Zeit in Europa, in Westeuropa natürlich, nicht in Moskau, ja, nicht nur Heideggerisch, Heideggerismus, aber etwas Neues, neue Stufe der Entwicklung des Sein und Zeit und diese neue Frage nach dem Sein an heute.

Nun, das ist natürlich schwierig, aber ich denke, dass doch viele, sehr viele Leute, viele Denker, die Perspektive, die Heidegger geöffnet hat, weitergesetzt haben. Und dann denke ich zum Beispiel an Denker wie Lévinas, auch wie Derrida, und auch diese französische Interpretation die Psychoanalyse von Lacan in Frankreich. Lacan, Lacan. Das sind doch weitere Entwicklungen, die nur auf dem Boden, den Heidegger gelegt hat, möglich sein konnten.

Jsem přesvědčen, že existují v současnosti pokusy ve směru, který Heidegger umožnil otevřením určité problematiky, v tom směru pokračovat a jmenování Lévinase, Derridy, Lacana, něco takového provádějí. Nepapouškují.

Nun, das sind keine Papageien. Nein. Und noch anders, ich denke, dass das Wichtigste, was man von Heidegger lernen kann, ist wieder die große Texte aus der Geschichte, Platon, Aristoteles, Augustinus, Thomas, Descartes, Kant, Hegel und so weiter, wieder neu zu lesen mit diese Fragen, die Heidegger gestellt hat. Das denke ich.

Možná nejdůležitější je od Heideggera se naučit číst klasické texty filosofické ohledem právě k těm

otázkám, které Heidegger položil.

Pak je tady ten vtip, jak se říká o Heideggerovi, když ten student po té přednášce ve Freiburgu říká: Rozhodl jsem se, ale nevím k čemu. Jestli to rozhodnutí, ta *Entschlossenheit*, jestli právě není ta otázka v tom bodu, a to není rozhodnutí pro něco právě.

Ja, a nevím k čemu, věřím nebo mám naději, ale nevím to.

Was meint Heidegger mit der Entschlossenheit? Meint das Entschlossenheit zu etwas? In einer Hinsicht ja, zu sich selbst.

To odhodlání k sobě samému. K sobě samému, a to *Selbst*, to má určitou strukturu, která je daná tím rozuměním, to znamená ta odhodlanost znamená převzít smrtelnost, vrženost, tyhlety... to je to odhodlání.

Hejdánek: No, no, to znamená to *Selbst*, *das Selbst*, *das sich konstituiert durch die Struktur des Verstehens, der Zeitlichkeit*, a to má... *also die Entschlossenheit zu sich selbst und nicht für eine Sache...* nebo... teď to teda řeknu česky.

Jiný hlas: Je to tato, ta odhodl- ono totiž „ta odhodlanost“, jestli se to *Entschlossenheit* mělo česky takhle přeložit. A ten, kdo je odhodlanej, tak ten je odhodlanej jako třeba ke všemu, že jo, ale ne k něčemu... k sobě samému.

Ne, ne, ne, to bylo to... ne, to byly jiný dvě slova, to bylo to *Offenheit* a *Erschlossenheit*.

Erschlossenheit... Tak to je něco jinýho. *Erschlossenheit* není *Entschlossenheit*. *Das war meine Terminologie.*

Já... další otázky, jestli se už to blíží k nějakému... *Sehr adäquate Frage. Wenn wir zu diesem Bild näherkommen von den zusammen- die Gefasste... die Verbundenen... Verbundenheit... Röhren... akkumulieren...*

Da, wenn es wahr ist, dass je mehr wir denken, desto mehr wird auch Ungedachtes bleiben. Also kann man sagen, dass durch das Denken wir in einem Sinne auch etwas vergrößern können, was wir nicht denken. Also, dass wir in unserem Denken eigentlich unser Denken irgendeinenmaßen verknüpft wird oder verknüpft ist mit dem Ungedachten. Ist es jetzt möglich, ein Zwischenfeld oder einen Zwischenraum hier noch zu sehen, in dem Sinne, dass wenn wir- sie haben diese zwei Bedeutungen schon erwähnt- wir können etwas daraus thematisieren, was ungedacht bleibt, aber nicht alles. Also dieser Zwischenbereich zwischen dem Gedachten und dem Undenkbaren. Das Ungedachte, aber Denkbare, wird auch gewissermaßen- muss auch gewissermaßen als mehr gedacht werden oder jetzt interpretiert werden als nur ein Fehler, eine Ungenügsamkeit des Denkens. Wir können überhaupt nicht an etwas denken, ohne etwas Denkbare nicht mitzudenken. Ja, ale anders als das Gedachte.

No, to zkusím česky. Já to vyřknu nějakým směrem k obecně známému. Jestliže mluvím o těch dvou nádobách, to znamená, jestliže tím, že něco myslíme, čím víc vypracováváme toto myšlení, tím víc tam do toho dostáváme toho nemyšleného, tak vlastně tím myšlením my nějakým způsobem tam do toho dostáváme právě to nemyšlené, nějakým způsobem ovlivňujeme, kolik toho nemyšleného tam je. Někakým způsobem v tom svém myšlení se vztahujeme aktivně k tomu nemyšlenému.

A teď, protože byly rozlišeny ty dvě oblasti toho nemyšleného, toho, co není myšleno, zůstává nemyšleno, ale může být myšleno, a to, co vůbec nemůže být myšleno, tak jestli tady teď vidíme tu oblast, meziprostor toho, co je mezi tím, co je myšleno, a mezi tím, co je nemyslitelné, tu oblast toho, co je nemyšleno, ale myslitelné. A i o tom platí o všem, že to, co je nemyšleno, ale myslitelné, že je tím myšlením taky nějakým způsobem ovlivňováno.

Ja, und wir haben- ja, es ist nur ein bisschen abstrakt und sehr inadäquat dem Heideggerschen Denken, glaube ich. Jetzt meine Frage: wir haben dieses Verhältnis des Denkens zu dem Ungedachten als ungegenständliche Intention genommen. Also wir wissen jetzt, wenn wir so nehmen, dass wir das Ungedachte, aber Denkbare ungegenständlich denken können. Also es gibt auch noch ein anderes Denken als das Denken des... das war bei ihm Andenken und so weiter, nicht wahr? Ja. Und jetzt gibt es eine Grundfrage, ob wir in dieser Weise ungegenständlich auch nicht das Undenkbare meinen können.

Also ob es nicht in unserem Denken, das immer auf Gegenstände orientiert wird, ob es in seiner nichtgegenständlichen Intention nicht eine Möglichkeit offensteht, auch das Undenkbare, das heißt aber gegenständlich denkbare, gegenständlich undenkbaar ungegenständlich zu meinen. Verstehen Sie?

Hejdánek: Já už jsem to pochopil, co tím míníte.

Jiný hlas: To už snad úplně ten konec... jestliže tedy můžeme mýnit, přitom když něco myslíme, nepředmětně můžeme mýnit i to nemíněné, momentálně nemyslené, ale myslitelné, vzniká otázka, jestli také nepředmětně nemůžeme mýnit to nemyslitelné.

Ted' jsem tam zapletl předmětné a nepředmětné. To jsem tam zapletl proto, to on tam zapletl tím, když říkal, že to Verstehen není oukej, no tak to tak prostě pomoci.

Jiný hlas: *Nein, lässt sich... ich fange schon an etwas müde zu werden. Aber ich denke, dass man in das Ungedachte wohl verschiedene Unterscheidungen machen muss. Und erstens ist natürlich, das habe ich schon gemacht, das Ungedachte, was wohl zu denken ist, was man denken kann, und das Ungedachte, was nicht zu denken ist. Aber wenn Sie über das Undenkbare sprechen, ja, dann hat das für mich wieder eine etwas andere Konnotation, das hat für mich so etwas wie das Mysterium oder so etwas zu tun. Nun, das ist natürlich auch bei Heidegger so, das ist auch ein traditionelles Thema, dass wenn wir über das Mysterium nachdenken, ja, dann wird das Mysterium immer größer. Das ist... nicht liquidiert. Das ist auch bei Kant dieser schöne Text von Kant, der auch auf dem Grab von Kant geschrieben steht: „Zwei Sachen, die sind, die mich mit immer größerer Verwunderung erfüllen, der gestirnte Himmel über mir und das Sittengesetz in mir.“ Wenn wir darüber verwundert sind, darüber nachdenken, wird diese Sache immer größer. Aber das ist noch nicht dasselbe, was Heidegger mit das Ungedachte meint, weil das Ungedachte hat bei Heidegger keinen positiven Inhalt. Kein positiver Inhalt. Ist nicht dasselbe wie ein positives Mysterium.*

Jiný hlas: Tady v tom rozlišení nemyslené a nemyslitelné říká, že podle něho není možné to nemyslené... jsme celou dobu mluvili o nemysleném... není možné ho... má to prý jisté konotace, to slovo nemyslitelné, které byly vysvětleny vzápětí, že by to bylo přemýšlení o nemyslitelném, by bylo něco jako uvažování o nějakém mystériu, tajemství. Podobně jako Kant má napsáno na svém hrobě, že dvě věci ho uváděly v úžas: hvězdné nebe nade mnou a mravní zákon ve mně. Když o tomhle přemýšlí, je ten rozdíl, nebo ne rozdíl, ale ta velikost je čím dál větší. Totiž čím o něm víc přemýšlíme, tím to narůstá. Tím narůstá, nikoliv že by to přestalo být tajemství. U Heideggera prý nemá to nemyslené – nemyslené, u Heideggera – to nemyslené nemá žádný pozitivní obsah. Kdežto zde dokonce ten pozitivní obsah jakoby narůstal, i když je to tajemství, tak ale narůstá. Tak v tomhle tom takovéhle narůstání v nějakém pozitivním smyslu u Heideggera prý není možné, poněvadž nemá pozitivní obsah.

Jiný hlas: O tom narůstání... ano, tak v tom... pak snad... *vielleicht, aber das ist vielleicht kein gutes Beispiel. Es ist jedenfalls kein Beispiel von Heidegger. Aber wenn ich etwas tue, dann ist das... dann immer ist das ein... ein Wahl treffen, und dann schließe ich auch sehr viel Sache aus, die ich nicht tue.*

Jiný hlas: Není sice u Heideggera žádný příklad, ale tak poskytuje sám jeden: když něco dělám, tak je to setkání z volby. To znamená, leccos musím nechat stranou, abych mohl něco dělat.

Jiný hlas: *Aber wenn ich mehr... je mehr ich tue, je mehr ich in meiner Existenz realisiere, je mehr ich realisiere... desto mehr schließe ich auch wieder aus. Und das ist etwas anderes, wenn mein Hund etwas nicht macht, und wenn ich es nicht mache. Deswegen das... das Meine Nicht-machen ist eigentlich ein Machen. Und eigentlich etwas Aktives, es ist nicht Negatives, ohne Inhalt. Es ist etwas sehr, sehr Wichtiges für die Produktion meiner positiven Aktivität, sondern auch für den Sinn der Aktivität. Auch das, was ich nicht mache... Aber das Nicht-machen ist natürlich auch aktiv. Das ist das Lassen. Und das, glaube ich, hat den Sinn dann auch im Denken. Wenn ich etwas nicht denke, dann ist es etwas anderes, als wenn ich zu primitiv bin. Ich denke es nicht jetzt gerade, ich schließe es aus meiner gegenständlichen Intention, positiv aktiv.*

Jiný hlas: Čím více uskutečňuji ve své existenci, tím více vylučuji, vynechávám. To je rozdíl, jestliže pes a já... když já něco nedělám a když něco nedělá pes. Moje nedělání je nějaké dělání. Vlastně aktivita, není

to nic negativního bez obsahu. Je to něco velmi důležitého pro tu produkci mé pozitivní aktivity, pro smysl té aktivity. Tedy i to, co nedělám, je vlastně aktivní. Je to to *Lassen*, to má svůj smysl i v myšlení. Jestliže něco nemyslím, tak je to něco jiného, než když jsem příliš primitivní. Teď to zrovna nemyslím, vylučuji to ze své předmětné intence pozitivně aktivně.

Jiný hlas: *Noch anders gesagt, aber auch nicht Heidegger, das ist mehr Ego. Wenn ich natürlich sage „alles“, dann habe ich auch alles gesagt, nicht? Dann ist alles darin eingeschlossen. Aber wenn ich schon sage, ja, „dieses Glas“, dann sage ich viel weniger, als wenn ich „alles“ sage. Ich meine das Wort „alles“. Wenn ich das Wort „alles“ sage, ja dann habe ich alles gesagt, pak jsem všechno řekl, pak je všechno už řečeno, ale já říkám velmi málo. Když řeknu toto a toto a toto a my tady spolu, pak začnu mluvit čtvrt hodiny a řeknu mnohem míň než slovo všechno. A přece jsem, když jsem to vypočítal, řekl víc.*

Jiný hlas: Ještě řečeno jinak... Když řeknu slovo všechno, tak jsem všechno řekl, v tom je všechno zahrnuto. Ale když řeknu tato sklenička, tak říkám mnohem méně, než když řeknu všechno. Jo, je to tak jako z obou stran. Můžu tady dlouho vypočítávat ty věci na stole a nás a řeknu daleko méně, než když řeknu slovo všechno. A přece jsem, když jsem to vypočítal, řekl víc.

Jiný hlas: *Nun, bei Hegel ist dann die Voraussetzung, bei Hegel ist die Voraussetzung, dass das alles doch irgendwo gegeben ist. Vorgegeben.*

Jiný hlas: U Hegela je předpoklad všechno, to co je všechno, někde je dáno.

Jiný hlas: *Bei Heidegger ist diese Voraussetzung nicht. Die wird von Heidegger nicht gemacht.*

Jiný hlas: Tenhle ten předpoklad Heidegger nesdílí.